

UNIVERSITAT DE BARCELONA

FACULTAT D'EDUCACIÓ

Màster en Mediació Artística: Art per a la transformació social, la inclusió social
i el desenvolupament comunitari

TREBALL FINAL DE MÀSTER

Curs 2017- 2018

**L'art com a metodologia d'intervenció social i comunitària amb
infància militaritzada, que ha format part de conflictes bèl·lics.**

Alumna: Rosalia Alberó Belda

Tutora de la investigació: Dra. Ascensión Moreno

Barcelona, a 28 de Juny de 2018

AGRAÏMENTS

A la meva família, a les meves companyes i companys del màster, de pis i de vida, a les meves amigues/amics i a tota la gent que em fa costat, i m'anima cada dia per continuar caminant. A totes vosaltres gràcies.

A més donar les gràcies a la meva tutora del màster, que m'ha ensenyat que l'art és una eina de transformació molt poderosa.

GLOSSARI

Front Democràtic Revolucionari del Poble Etíop **(EPRDF)**

Eritrea el Front d'Alliberament del Poble Eritreu **(EPLF)**

Front d'Alliberament d'Eritrea **(FLE)**

el Front Popular d'Alliberament d'Eritrea **(FPLE)**

Guerrilles Unides del Pacífic **(GUP)**

l'Exèrcit d'Alliberament Nacional **(ELN)**

Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia **(FARC)**

l'Exèrcit Kachin per la Independència **(KIA)**

Front Moro d'Alliberament Nacional **(FMLN)**

Front Moro Islàmic d'Alliberament **(FMIL)**

Moviment per la Unitat i la Jihad a l'Àfrica Occidental **(MUYAO)**

Moviment Nacional per a l'Alliberament de Azarad **(MNLA)**

l'Alt Consell per a la Unitat d'Azawad **(HCUA)**

Moviment Àrab d'Azawad **(MAA)**

Coordinadora de Moviments d'Azawad **(CMA)**

Grup d'Autodefensa Tuareg Imghad i Aliats **(GATIA)**

Forces Democràtiques d' Alliberació de Ruanda **(FDLR)**

Congrés Nacional per a la Defensa del Poble **(CNDP)**

Lord Resistance Army **(LRA)**

ÍNDIX

RESUM	6
ABSTRACT	7
1. INTRODUCCIÓ	8
2. JUSTIFICACIÓ DE LA INVESTIGACIÓ	10
3. MARC TEÒRIC	11
3.1.1. Que és un nen/a i la Convenció que ho regula.	11
3.1.2. Que és un nen/a soldat.	13
3.2. Factors que intervenen en la participació d'infants en conflictes armats.....	13
La militarització de la vida quotidiana.....	15
Violència física i estructural	16
Valors socials, familiars i comunitaris.....	17
3.3. Quines són les conseqüències de haver segut partícips en hostilitats.	17
3.4. Conseqüències psicològiques i traumàtiques	18
El trauma.....	18
Trastorn per estrès post- traumàtic.....	20
Angunia i temor constant en la infància	21
El desig de venjança.....	21
Temor al càstig i sentiments de culpa connexos.....	21
3.5. Conseqüències socials i comunitàries	22
Pèrdua de l'escolaritat	22
El càstig col·lectiu	23
Delinqüència de menors i problemes de disciplina	23
Nens i nenes que queden orfes o sense llar	24
3.6. La Resiliència	24
3.7. Com l'art és promotor de resiliència.	27
3.8. Quines aportacions fa la Mediació Artística en la problemàtica dels nens/es soldats.....	27
4. OBJECTIUS.....	31
4.1. Objectiu General	31
4.2. Objectius Específics	31
5. METODOLOGIA.....	32

5.1. Marc metodològic	32
5.2. Disseny de la investigació	33
5.3. Recollida d'informació	33
En quins països es donen els conflictes armats on participen els/les infants, i quin caire tenen.....	33
Països on es realitzen projectes que utilitzen metodologies de mediació artística com a mitjà de recuperació i reinserció de nens i nenes que han participat en conflictes armats.....	69
5.4. Anàlisi de les dades i discussió	81
5.5. Limitacions	91
6. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS	93
7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	94

RESUM

El nens i nenes soldat, són una realitat social dins del marc del conflictes bèl·lics que s'estenen al món. És per això, que en la següent investigació es tractarà de conèixer a grans trets les característiques dels conflictes, i com els infants formen part d'aquests, en la majoria dels casos en contra de les seves voluntats.

Els objectius de la investigació, fan referència a en quina mesura la Mediació Artística actua com a eina per superar el trauma en la infància militaritzada, promoure la resiliència mitjançant la resimbolització de les situacions viscudes i l'apoderamentament individual i col·lectiu.

La metodologia utilitzada està basada en la revisió de bibliografia i el mapeig, per a seleccionar projectes a nivell mundial.

L'anàlisi de les dades està basat en 10 projectes que s'han trobat als diferents països i que utilitzen llenguatges artístics com a metodologia. Els projectes es donen a Colòmbia, Irak, Liban, Siria, Sierra Leona, Sri Lanka, Sudan, República Democràtica del Congo i Uganda. D'aquests s'han analitzat els diferents llenguatges que utilitzen, els objectius, de qui neix la proposta i si treballen amb nens/es soldat únicament o atenen a altres grups.

A partir dels resultats, s'ha pogut observar la manca d'informació de la participació de nens/es en hostilitats, la manca de projectes destinats a aquest sector i com les metodologies artístiques poden afavorir al treball grupal i comunitari per a superar traumes, creant processos resilents.

Paraules clau: nens i nenes soldats, mediació artística, conflictes armats, projectes d'intervenció, processos de resiliència.

ABSTRACT

Child soldiers are a social reality within the framework of war conflicts that extend to the world. For this reason, the following research will try to get to know the characteristics of the conflicts, and how the children are part of them, in most cases against their wills.

The aims of the research refer to the extent to which Artistic Mediation acts as a tool to overcome the trauma in militarized childhood, promote resilience through the resymbolization of the situations experienced and individual and collective empowerment.

The methodology used is based on the review of bibliography and mapping, to select projects worldwide.

The analysis of the data is based on 10 projects that have been found in different countries and that use artistic languages as a methodology. The projects are developed in Colombia, Iraq, Lebanon, Syria, Sierra Leone, Sri Lanka, Sudan, Democratic Republic of Congo and Uganda. From these, we have analyzed the different languages that they use, the objectives, from whom the proposal is born and whether they work with children solely or serve other groups.

Based on the results, it has been possible to observe the lack of information on the participation of children in hostilities, the lack of projects destined for this sector and how artistic methodologies can favor group and community work to overcome traumas, creating resilient processes.

Keys words: child soldiers, artistic mediation, armed conflicts, intervention projects, resilience processes.

1. INTRODUCCIÓ

L'ús dels nens i nenes a les guerres, és una pràctica històrica que s'ha realitzat arreu del món i a les diferents cultures. Des de l'època romànica on s'entrenaven als gladiadors, homes joves, àgils i forts per a lluitar. A més, de formar part dels exèrcits dels diferents imperis, aquí es pot considerar que en alguns casos podien ser menors de 18 anys.

En diverses cultures tradicionals, la participació dels infants en les guerres s'ha donat o ha pres diferents formes, en algunes cultures no s'ha permès als nens participar de la guerra fins als 3 o 4 anys després de la pubertat, encara que sí podien ser ensinistrats i servir com a portadors d'armes dels considerats adults com per exemple durant l'Edat Mitjana.

Al començament d'aquest segle ja tenim constància de l'ús de nens soldats tant en la Primera com en la Segona Guerra Mundial. L'exèrcit alemany integra als seus joves a la guerra davant la imminent victòria dels aliats, la desesperació requeria de l'ampliació d'efectius fossin de l'edat que fossin, en un desesperat intent de salvar el III Reich de la destrucció, cosa que també va fer l'imperi japonès.

Molts nens també van formar part de les resistències que van sorgir a Europa per combatre la invasió nazi, eren utilitzats principalment en tasques d'espionatge i sabotatge. Molts s'allistaven voluntàriament, probablement altament influenciats per l'aparell de propaganda desplegat per totes les parts.

Són diversos fenòmens els que fan que es produeixi un canvi notable en la percepció social que es té dels nens i nenes soldat. D'una banda, el nivell de destrucció de les dues Guerres Mundials. De l'altra, el desenvolupament dels mitjans de comunicació que dotaran d'un major coneixement a les societats modernes sobre les brutalitats que generen les guerres encara que passin a l'altra punta del món. S'expandeix una visió crítica cap a la guerra i especialment cap a la participació de menors en ella.

Finalment, l'estabilitat del model d'Estat-nació s'erigeix com a garant i protector de la societat i els seus membres, entre els quals es troben els nens i nenes, dels quals ha d'assegurar el seu benestar, entre les garanties per a la seva

protecció es requereix que no siguin integrats en l'exèrcit fins a la majoria d'edat legal. Encara que cap d'aquests tres fenòmens ha evitat que segueixin utilitzant nens/es soldats en les guerres actuals, sí que ha ajudat a generar un consens internacional sobre el paper dels nens en les guerres com a col·lectiu que ha de ser protegit i amb dret a no ser reclutat ni utilitzat per a la guerra ni els conflictes armats (Centre Delàs, 2016).

A partir d'aquí es va crear una llei, que és relativament recent. Que té com objecte regular els drets dels quals estan subjectes els i les infants. Les Nacions Unides al 1989 elabora una sèrie de drets i condicions que han de tenir un/a nen/a per tal de que compte amb un desenvolupament saludable. Entra en vigor l'any 1990 és a dir, fa 28 anys. El Conveni sobre els drets de l'infant defineix a un infant a qualsevol persona menors de 18 anys, o que la llei d'un país reconegui la majoria d'edat abans. Els seus principis fonamentals són:

1. La no discriminació.
2. Defensa del millor interès de l'infant/a.
3. Dret a la vida, a la supervivència i al desenvolupament.
4. Respecte per les opinions dels infants/es.

2. JUSTIFICACIÓ DE LA INVESTIGACIÓ

La present investigació ve donada arran d'una problemàtica global que s'estén arreu de diversos països d'arreu del món. La temàtica és la dels nens i nenes soldats.

La intenció de la investigació cobra importància, ja que és una problemàtica encara molt latent a algunes regions del món i que està afectant a les relacions entre les persones, tant adults com infants. Ja que en algunes societats s'està convertint en una problemàtica estructural. En alguns països, fa més de 20 anys viuen en situació de guerra. Per tant, la violència és estructural, les situacions de violacions sexuals i de drets humans formen part de la vida quotidiana. Ja que les noves generacions estan perdent els valors de respecte, situacions de pau i unitat social, comunitària i familiar.

Per aquest motiu, s'estudiarà quin caràcter tenen els conflictes a cada país i quines són les investigacions existents en respecte a la participació d'infants en hostilitats i conflictes armats. Finalment, arran de les investigacions sobre la participació de nens i nens en hostilitats, s'analitzaran i recolliran quines intervencions amb metodologies artístiques, s'estan donant actualment en aquest l'àmbit.

3. MARC TEÒRIC

3.1.1. Que és un nen/a i la Convenció que ho regula.

Segons la Convenció sobre els Drets dels Nens/es de les Nacions Unides de 1989. S'entén per nen/a tot ésser humà menor de 18 anys d'edat, tot i que, per llei sigui aplicable i s'arribi abans de la majoria d'edat¹.

Com contempla la Convenció, cada nen/a té dret rebre “la protecció i l'atenció necessària per al seu benestar”. I els Estats membres “garantiran en la màxima mesura possible la supervivència i el desenvolupament d'un nen/a”. A més, els Estats estan obligats a protegir al nen/a contra tota forma de perjudici o abús físic o mental i lluitar per garantir a les víctimes de conflictes armats la possibilitat de ser atesos/es per a la seva recuperació.

La convenció sobre els Drets del Nen/a de les Nacions Unides, de 1989, reafirma el lloc fonamental de la família en la societat i reconeix que el nen/a ha de ser educat amb respecte als ideals proclamats en la Carta de les Nacions Unides, dins d'un context de pau, dignitat, tolerància, llibertat i igualtat.

Com assenyala la Declaració dels Drets de l' Infant adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides de 20 de novembre de 1959, l'infant, per raó de la seva immaduresa mental i física, necessita atenció i salvaguarda especials, i protecció legal adequada, tant abans del seu naixement com després.

Els Estats membres es comprometen a assegurar als infants tota la protecció i atenció necessàries per a llur benestar. Tenint en compte els drets i els deures del seus pares, tutors legals o d'altres persones que en tinguin la responsabilitat legal. I han de prendre totes les mesures legislatives i administratives adequades per assegurar-se que les institucions, els serveis i el equipaments responsables de l'atenció o la protecció dels infants compleixin les normes establertes per l'autoritat competent. Especialment pel que fa a la seguretat, la salubritat, el nombre i la competència del personal, i també que hi hagi supervisió professional.

¹ Article 1. La Carta Africana dels drets i la protecció del nen/a inclou igualment a tot ésser humà fins l'edat de 18 anys.

La Convenció sobre els Drets de l'Infant i el Comitè dels Drets de l'Infant, vetlla per a que tots els països que han ratificat el conveni; tots els països del món a excepció d'Estats Units i Somàlia. Per a la realització d' anàlisis d'informes dels països, el Comitè exhorta a tots els sectors del govern a que utilitzin la Convenció com un punt de referència en l'elaboració i aplicació de polítiques per a:

Formular un ampli programa nacional per a la infància.

- Establir organismes o mecanismes permanents per promoure la coordinació, la verificació i l'avaluació de les activitats de tots els sectors governamentals.
- Vetllar perquè totes les lleis siguin plenament compatibles amb la Convenció.
- Augmentar la presència dels nens i nenes en els processos de formulació de polítiques de tots els sectors del govern mitjançant la introducció d'una avaluació dels efectes de les mesures sobre la infantesa.
- Realitzar una anàlisi pressupostari adequat per establir la proporció de fons públics que s'empren en la infància i assegurar que aquests recursos s'utilitzin d'una manera efectiva.
- Assegurar que es recopila una quantitat suficient de dades i s'utilitzen per millorar la situació de tots els nens i nenes en totes les jurisdiccions.
- Incrementar la presa de consciència i difondre informació sobre la Convenció mitjançant programes de formació destinats a totes les persones que participen en la formulació de polítiques governamentals i que treballen amb nens o per a ells.
- Involucrar a la societat civil -inclosos els propis nens i nenes- en el procés d'aplicació i en la conscienciació de l'opinió pública sobre els drets de la infància.
- Establir per llei oficines independents -defensors del poble, comissions o altres institucions- per promoure i protegir els drets de la infància (UNICEF, .

Tot i les responsabilitats en l'àmbit de la infància que adquireixin els diferents països al ratificar la Convenció, en molts d'aquests existeixen testimonis clars de que els governs no estan respectant el tractat.

3.1.2. Que és un nen/a soldat.

Un nen o nena soldat, és un/a infant que no supera la majoria d'edat civil del seu país o l'edat per al servei militar.

Aquest nens i nenes venen forçats per grup armats o rebels, per a que participen en conflictes. Aquests infants són víctimes, i arran de les vivències bèl·liques pateixen traumes, ja que moltes vegades són segrestats, matant a les seves famílies i obligats a combatre. En molts casos, moren o són ferits.

En el context de guerra, els converteixen en sanguinaris soldats, que combaten moltes vegades sota els efectes de les drogues i que causen gran dolor i devastació, sense tenir-ne plena consciència.

La majoria d'organismes, l'ONU i les seves agències que treballen en aquest camp, estimen que avui al món hi pot haver uns 300.000 nens i nenes lluitant a la força amb algun grup armat o milícia. De fet, fa tres dècades una trentena d'estats tenien nens als camps de batalla. En l'actualitat són 18, però la xifra, lluny d'estancar-se, creix, malgrat les legislacions, convencions i compromisos (Bon Dia, 2016).

3.2. Factors que intervenen en la participació d'infants en conflictes armats

Quan s'intenta conèixer els motius per els quals, els infants participen en conflictes armats, en primer lloc, s'ha de tenir en compte el país de procedència, o la cultura en la que han crescut, ja que pot venir d'alguna manera, més o menys implícit des de petits en la situació global de la infància d'una societat.

A banda, la gran majoria dels infants que participen en conflictes armats és mitjançant la força o baix coacció, ja que generalment són objecte de manipulació a través de incentius o pressions subtils, que arriben a ser fins i tot més difícil de combatre que el propi reclutament forçat. En el cas d'alguns països i algunes zones, els infants venen segrestats i capturats per la nit dels mateixos pobles on viuen amb les famílies.

D'altra banda, també es donen els casos en que els nens i nenes s'allisten a grups armats de manera voluntària, tot i que aquí s'ha de valorar les mancances familiars, de recursos i xarxa social, a més de la poca consciència que els infants i adolescents tenen sobre el futur. Aquí no es pot generalitzar, ja que poden haver diferents causes degut a la variabilitat de factors determinants que porten als nens i nenes a participar en conflictes d'aquesta indole.

Com mostra l'Estudi per a l'Institut Henry Dunant de Ginebra, el resultat d'algunes de les entrevistes a nens i nenes del Salvador, que s'allistaven de forma voluntària en el Front d' Alliberació Nacional Farabundo Martí (FLNFM), els de classe mitja alta urbana, tenien unes raons completament a les dels nens i nenes dels contextos socials rurals i pobres. Per això, se sap que cada situació i perspectiva varia, però determina les característiques dels infants en un conflicte.

L'entorn del nen/a poden exercir pressió o enviar missatges que inciten als/les infants a participar en hostilitats. Els processos de desenvolupament, o les etapes per les que passa un nen/a durant les diferents edats, condicionen en la seva comprensió d'experiències objectives, podent influir així a reaccionar davant de les circumstàncies allistant-se en grup armats.

L'etapa evolutiva influeix en la percepció del nen/a del infant alhora de formar part d'un grup armat. Ja que les seves expectatives i sentiments de confiança en ells mateixos i la competència amb la resta, repercuteix en la decisió de prendre les armes, a més de la percepció sobre la relació causa- efecte.

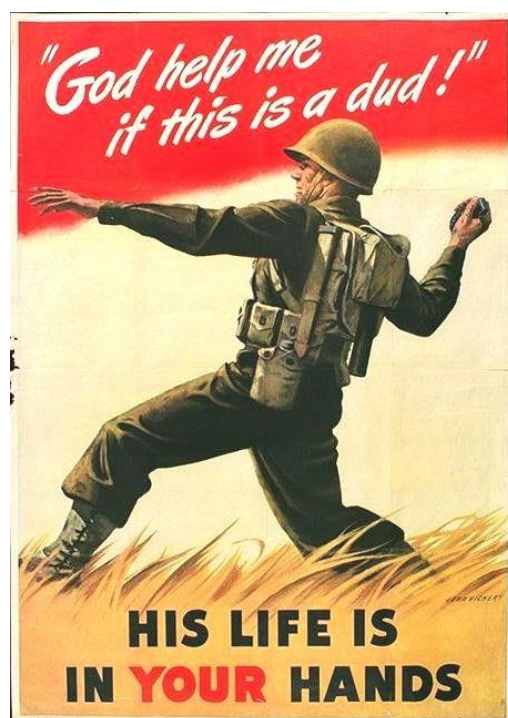
Per exemple, els nens i nenes que espontàniament atribuïen la causa d'un esdeveniment negatiu a factors externs poden estar més inclinats a buscar venjança. A mesura que els adolescents ingressen en l'etapa de formació de la personalitat, la seva interpretació dels papers típics dels conflictes (combatent, víctima, heroi o dirigent), poden influir en la seva decisió d'unir-se a un gran grup armat. En aquesta etapa de desenvolupament, la possibilitat de plantejar un futur important per a ell mateix és també molt poderosa i està íntimament vinculada amb el paper en el conflicte (Cohn, Goodwin- Gill, 1997).

La militarització de la vida quotidiana

La militarització consisteix en la presència de policies o soldats fortament armats en patrulla al carrer, i personal militar en alts càrrecs governamentals. La censura de la vida social per part de les forces armades, la presència de guàrdies armats en escoles i edificis públics, les instal·lacions de llocs de control armats en les carreteres i l'establiment de tocs de queda. La militarització és un factor en la vida quotidiana de molts nens i nenes, fins i tot abans del conflicte o a la mateixa vegada.

A Sri Lanka el LTTE, transmetia per televisió pel·lícules d'ensinistrament de combat i combats reals en directe. Feia desfilars unitats de soldats joves davant dels escolars, quan sortien de l'aula s'impartia ensinistrament militar dins del recinte de les escoles i es dictaven classes en les escoles sobre la necessitat de soldats a qui confiar les armes disponibles.

Publicitat per a la participació en conflictes, s'ha realitzat des de fa molt de temps enrere, com les següents imatges. En aquests casos també arrastraven a molts infants o adolescent a participar en conflictes bèl·lics, ja que quedava justificat el lluitar per la "pàtria".

(Propaganda utilitzada per al alistament massiu de ciutadans en conflictes bèl·lics)

En una escola de la zona LTTE, disposa d'una sala, mescla de monument commemoratiu i zona de joc, plena de fotos de joves màrtirs i una altra on es pot jugar amb armes de joguet muntades als engronsadors.

En el cas de Perú, quan l'Estat va haver de disminuir la inversió en educació, el Sendero Luminoso exercia un control sobre les escoles que recollien el 60% dels escolars peruans.

Els campaments de refugiats, també són llocs amb molta militarització, exposats a atacs i que utilitza als nens i nenes refugiats amb fins d'explotació política. Com el cas d'Agost de 1992, on més de 2000 infants refugiats sudanesos no acompanyats varen desaparèixer del campament de trànsit a Kenia. On se suposa que es van allistar en l'Exèrcit d' Alliberació dels Pobles del Sudan (SPLA) o haurien estan reclutats per aquests (Cohn, Goodwin- Gill, 1997).

Violència física i estructural

Molts dels nens i nenes que més tard opten per convertir-se en soldats, han experimentat personalment o presenciat actes d'extrema violència física, incloent execucions sumaries, els assassinats dels esquadrans de la mort, desaparicions, tortures, arrestos o detencions arbitràries, abusos sexuals, bombardejos, desplaçaments forçats, destrucció de cases i béns o matances.

Aquestes experiències normalment generen desig de venjança, la convicció de continuar la lluita per el ésser estimats, la necessitat de substituir la família o l'estructura social aniquilada i el desig d'assumir el control dels esdeveniments que configuren la pròpia existència.

La injustícia social i econòmica incita als adults/es i als/les infants a prendre les armes, de vegades amb la visió a llarg termini d'obtenir canvis, i altres vegades només per aconseguir l'aliment del dia. Alguns/es joves assumeixen el risc de la participació voluntària per a disposar d'un sou de subsistència. Generalment, quan aquesta la supervivència és la motivació principal, és poc probable que els

combatents abandonen les armes fins que no hagen cobert les seves necessitats bàsiques (seguretat, aliment i protecció).

Valors socials, familiars i comunitaris

Els valors socials, familiars i comunitaris condicionen al nen/a en l'apreciació dels fets i de la decisió de participar o no en les hostilitats. Es probable que, en l'apreciació del infant, sigui fonamental la “ valoració” dels motius del conflicte per la comunitat. En termes de justícia social, el fanatisme religiós, la puresa ètnica, reparació dels agreujaments històrics. Si en la família i en la comunitat hi ha un clima de violència, aquest element pot triomfar sobre el procés racional de decisió o les opcions no violentes per a la solució del conflicte. És probable que els nens i nenes puguin percebre que la violència és la única resposta per a la solució al conflicte.

3.3. Quines són les conseqüències de haver segut partícpis en hostilitats.

Les conseqüències a curt i llarg termini de la participació dels nen/es combatents en hostilitats, són tant variades com les seves cultures i els propis conflictes.

En les situacions de conflicte o lluita general la informació es escassa perquè resulta bastant difícil per a qualsevol, a no ser que siguin els mitjans de difusió, o entrar amb contacte amb els participants joves i nen/es. Les persones de les localitats poden exposar les seues vides si tracten de posar-se en contacte amb aquests nen/es, i de vegades els organismes internacionals no intervenen, ja que justifiquen que pot ser perjudicial des de el punt de vista polític o està prohibida per el govern del país en el que es vol intervenir.

Els Estats estan obligats a protegir al nen/a contra tota forma de perjuí o abús físic o mental. I lluitar per garantir a les víctimes de conflictes armats la possibilitat de ser ateses de cara a una rehabilitació (Convenció sobre els Drets del Nen, Art. 3, paràgraf 2 i article 6, paràgraf 2, pp 19 i 39.)

Les conseqüències de la participació en dits conflictes poden venir, durant les hostilitats o guerres, o bé una vegada ja no s'hi és partícip.

3.4. Conseqüències psicològiques i traumàtiques

Una comunitat o societat que pateix agressions psicosocials, es defineix amb mecanismes com tenir conviccions firmes, conservar algun control sobre la situació, conèixer els mètodes i les estratègies del agressor, reforçar el sentiment d'identitat i pertinença al grup, preservar l'autonomia i afirmar altra realitat possible (Garalzabal i Vázquez, 1994; Whitford 1987).

Totes aquestes alternatives que es mostren efectives en el moment en el que es viu la guerra, no serveixen per a quan aquesta finalitza, ja que les condicions de polarització canvien radicalment.

En el cas, dels nens i nenes que han participat en conflictes armats, i són víctimes de la guerra, se'ls descobreix que pateixen greus desordres psicològics. I que aquests s'aguditzen després d'abandonar les armes i en la reintegració en les comunitats civils. Els sofriments psíquics semblen derivar del seu redescobriment del assassinat com una transgressió moral (Boothby, 1989).

El trauma

El trauma és un terme que s'emprava sovint en les cultures occidentals per definir i descriure desastroses experiències que la gent trobava durant la seva vida i els efectes secundaris que causaven. És parla de trauma ja que durant la participació d'infants en conflictes és viuen situacions d'agressivitat cap a la seva persona i cap a altres persones, sent testimonis d'assassinats, maltractaments, violacions, que queden en les memòries dels menors, i que conseqüentment recorden i queda en ells/es com si fos una cicatriu.

El Manual de Diagnòstic i Estadística (DSM-V) descriu el trauma com a experiències d'exposició a la mort real o amenaçada, lesió greu o violència sexual en una o més de quatre maneres:

- A) Experimentant directament l'esdeveniment.
- B) Ser testimoni, en persona, de l'esdeveniment que es dona als altres.
- C) Aprenent que un esdeveniment semblant va passar a un familiar proper o amic.
- D) Experimentant una exposició repetida o extrema als detalls aversius d'aquests esdeveniments, com ara els primers responsables. La mort real o amenaçada ha d'haver ocorregut de forma violenta o accidental, i experimentar no pot incloure l'exposició a través de mitjans electrònics, televisors, pel·lícules o imatges, tret que estigui relacionada amb el treball (American Psychiatric Associations, 2013).

L'experiència del trauma arreu del món és diversa, ja que es pot considerar traumàtic per a una persona en una cultura (per exemple; perdre la casa), tal vegada pot considerar-se com un fet que pot ocórrer diàriament per a algunes persones d'una cultura determinada. En moltes llengües la literatura està incloent i utilitzant termes com: “ Traumes continus”, “ traumes complexos” i “ trauma compost”, i aquests termes són pot ser més utilitzats en contextos com Serra Leona, a partir del seus conflictes armats.

Un altre terme important és “ Resposta” davant l'adversitat és descriu, quan la gent sempre que pren mesures per intentar prevenir o modificar el trauma a què estan subjectes o els efectes que té en les seves vides. El concepte de resposta valora les diferents maneres en què les persones poden gestionar i evitar judicis potencials sobre quina és una reacció “correcta” o “equivocada” després de l'adversitat i el trauma (White, 2006).

La manifestació simptomàtica individual del trauma apareixerà en el individus biològicament més vulnerables, més directament afectats per el conflicte bèl·lic o més desprotegits. En primer lloc, els soldats són els més exposats en la guerra. Els refugiats i desplaçats, els/les torturades, els/les presoneres en camps de concentració o les/els mutilats.

En els nens i les nenes són més vulnerables si hi ha desestructuració familiar, o els que han perdut o són testimoni de violència contra els seus familiars. En el cas dels nens/es soldats, aquests es socialitzen des de la violència i no disposen de formació adequada (no estan escolaritzats, i en molts casos han perdut la

seva família), i queda el seu desenvolupament moral afectat. Els nens/es i adolescents que construeixen la seva identitat social en circumstàncies de guerra o desplaçament, manifesten majors dificultats socials (Baca i Cabanas, 2003).

Trastorn per estrès post- traumàtic

Els problemes psiquiàtrics més freqüents en soldats i població civil, que han patit una guerra és la psicomàtica; que probablement l'expressió de l'experiència subjectiva de sofriment difícilment és traslladable a paraules, i una forma tradicional de mostrar dolor i buscar ajuda en el context mèdic és: la depressió, trastorns d'ansietat i trastorn per estrès posttraumàtic.

Els factors relacionats amb l'aparició de psicopatologia són la proximitat al conflicte, les característiques prèvies de la persona, la salut física i el tipus, i la severitat del trauma. Existint més psicopatologies en els torturats, els presoners, el que han patit vexacions i violacions sistemàtiques de drets humans (Basoglu, 1994).

De vegades es troba que al ser diagnosticats d'una malaltia mental es produeix una deslegitimació de les víctimes per a respondre individualment i socialment al que ha ocorregut. Es converteixen en individus que per a superar el viscut deuen ser tractats per la medicina com a pacients. Seguint la visió dialèctica de Martí Baró (1990), les víctimes queden atrapades i la solució passa mans de tercers, en aquest cas la medicina. I aquest fet, fa que les persones diagnosticades no siguin protagonistes de la solució històrica. Com per exemple; durant diversos anys la OMS va desplegar una campanya amb molt d'eco al mitjans de comunicació, sensibilitzant sobre la importància del estrès post- traumàtic (Silove, 1999). Ja que existeix el risc de medicalitzar el sofriment.

El Trastorn per Estrès Post- traumàtic (TEPT) pot introduir un reduccionisme medicalitzador que fa aparèixer malalts i malalties on hi ha experiències de les persones normals en situacions anormals i poden bloquejar el procés de reconstrucció dels mecanismes personals i comunitaris que permetran metabolitzar dita experiència. Havent de intentar que sigui un nou treball al que

s'incorpora una víctima en el marc d'una intervenció psicosocial, que permeti que la seva vivència li serveixi per adquirir i atorgar un sentit en la seva vida.

Angunia i temor constant en la infància

La violència domèstica i/o la guerra en els nens i nenes. Alguns psicòlegs indiquen una relació entre el temor i l'angoixa crònica dels/les infants i la possibilitat de que més endavant siguin reclutats en grups armats o terroristes. Ja que els nens i nenes que mostren més signes de tensió, és més fàcil que s'allistin i donar viure lliure al seu rancor, com a forma de venjança als que els han causat grans sofriments.

El desig de venjança

El temor i el desig de venjança, en la majoria dels casos es relaciona directament amb el fet d'haver assistit a actes violents i a l'assassinat de familiars o éssers estimats. Aquests fets són en molts casos determinants per al alistament de milers de joves, els casos més freqüents es donen al continent africà.

Un exemple és el cas de Kabanda; un nen que amb 9 anys d'edat va presenciar l'assassinat dels seus pares per part dels soldats de l'Exèrcit de Lliberació Nacional de Uganda (UNLA). Posteriorment, el nen volia formar part de l'exèrcit per tal d'agafar-los i matar-los.

Temor al càstig i sentiments de culpa connexos

El temor al rebuig o el risc de sancions físiques o jurídiques per actes comesos durant el conflicte pot ser una reacció subjectiva o una realitat objectiva. A vegades la família o la comunitat rebutgen efectivament al nen i nenes ex soldats, ja sigui perquè han comès abusos greus o perquè la família o la comunitat tenen una sanció violenta per els seus actes.

Els participants, davant el temor de que se'ls descobreixi, poden decidir canviar el seu nom o alterar la seva història personal, de vegades aquest fet els afecta

la percepció, i a la recuperació de la seva pròpia identitat. El fet de modificar la seva identitat per sentir-se inclosos els porta al col·lapse mental.

En alguns casos, les famílies no accepten als nens i nenes involucrats en aquests esdeveniments. Tot i això, en algunes societats més optimistes en respecte a la capacitat del perdó i reconciliació de la població, i fins i tot, han començat a aplicar programes per a facilitar la recuperació psicològica i l'harmonia en la comunitat.

3.5. Conseqüències socials i comunitàries

Els nens i nenes que participen en conflictes armats a banda, de patir situacions i circumstàncies, que els afecten a nivell psicològic, també pateixen conseqüències a nivell social, relacional i comunitari.

Ja que queden fora del sistema familiar, que és el que cura per el seu benestar, creixement i desenvolupament educatiu i social.

Pèrdua de l'escolaritat

Molts infants no tenen possibilitats de rebre educació ni en temps de pau. El nen/a soldat corre el risc de perdre totalment les seves possibilitats i oportunitats educatives, amb excepció de la escassa probabilitat d'estudi que ofereixen els grups armats.

El tancament de les escoles, afecta a països o comunitats on existeixen conflictes armats. Aquest fet afecta a un gran nombre d'adolescents en una etapa turbulenta de la seva vida psicològica i emotiva, fins i tot, pot fomentar la violència, al incitar a un major nombre de joves frustrats a ingressar en estructures orgàniques alternatives, com grups paramilitars o combatius (Cohn i Goodwin- Gill, 1997).

Com l'exemple d'un estudi preliminar de joves combatents del FLNFM en la zona de Guazapa, portat a terme en 1992. La majoria tenien un nivell d'educació inferior al corresponent al seu grup d'edat. El 22 % dels/les combatents en la zona eren menors de 18 anys i el 32% eren infants. La majoria va manifestar

interès per seguir amb la seva educació després de la desmobilització (Cohn i Goodwin- Gill, 1997).

El càstig col·lectiu

Els càstigs col·lectius poden venir amb demolicions, el precintat de cases, els tocs de queda, detencions i deportacions i desplaçaments massius a altres territoris (com el cas dels palestins). El bloqueig de carreteres, l'impediment de que arriben els aliments a determinades zones o comunitats, l'abraçament de terres, etc.

A Perú es va produir la matança de famílies i comunitats senceres, desenes de persones van ser assassinades i centenars van desaparèixer a mans de les forces de seguretat, per el fet de que podien ser sospitosos de recolzar al Sendero Luminoso². Mesures prohibides per el dret internacional humanitari com la legislació sobre drets humans (Cohn i Goodwin- Gill, 1997).

Delinqüència de menors i problemes de disciplina

Nombrosos informes citen els problemes de disciplina freqüents entre els ex joves combatents i els participants en la guerra civil. Com el cas d'un mestre que treballava amb una organització de drets humans dels palestins, el seu testimoni indica que els problemes en l'escola i en la família deriven de la frustració dels/les joves per haver tingut els atributs del poder, i cap control real sobre la seva situació. A judici d'aquest mestre, els pares i mares estaven abromats per els problemes de la vida quotidiana, tracta als seus fills/es de manera autoritària.

² **Sendero Luminoso:** És una organització terrorista de tendència ideològica marxista, leninista i maoista originada al Perú. L'objectiu de Sendero Luminoso és reemplaçar les institucions peruanes, que consideren burgeses, per un règim revolucionari camperol comunista, presumiblement iniciant-se a través del concepte maoista de la Nova Democràcia. El 1980, va desencadenar el Terrorisme al Perú del qual va participar com a principal agent fins a la captura del seu líder, Abimael Guzmán Reynoso el 1992, després de la qual cosa només ha tingut actuacions esporádicas.

En molts casos, els nens i nenes tenen major autoritat que les pròpies famílies, ja que aquestes de vegades pateixen amenaces (Cohn i Goodwin- Gill, 1997).

Nens i nenes que queden orfes o sense llar

En els conflictes armats el col·lectiu més afectat són els nens i les nenes. En molts casos es queden sense pares i mares, ja que moren als conflictes o bé els maten els grups armats contraris.

A més pel que fa a la llarg, en molts casos les cases queden destruïdes o cremades com a conseqüència del trànsit dels conflictes per les zones.

En el cas dels nens i nenes soldats la situació encara és més complexa, ja que en molts cops han presenciat els assassinats dels pares, mares, família o germans/es. I llavors són reclutats per grups, en aquest moment, a banda de perdre la xarxa de socialització primària, perden la xarxa social dels amics i de la pròpia comunitat.

3.6. La Resiliència

La majoria del combatents i civils que participen en guerres pateixen experiències traumàtiques. Aquests fets traumàtics amenacen a la percepció individual d'ells/es mateixes i a la del món. És per això que el coneixement psicològic del impacte del trauma deriva en la busca d'ajuda, i que en molts altres casos, s'assumeix com a patologia.

En realitat, la majoria de la gent és resilient al trauma i continua amb les seves vides emocionalment positives i una vida completament funcional. No vol dir que s'ha de desestimar les moltes dificultats severes del conflicte qui desenvolupa estrès i desordre post- traumàtic. Tot i que no tothom reacciona al trauma de la mateixa forma.

No obstant això, ara hi ha proves aclaparadores que la majoria de la gent respon a un trauma amb una mínima interrupció del seu funcionament general i, en

canvi, demostren la seva capacitat de recuperació (Winter, Brown, Goins and Mason, 2016).

La resiliència ve definida per Anna Forès (2008) com una metàfora generativa que construeix futurs possibles sobre l'esperança humana i la consecució de la felicitat davant els sofriments, els traumes i els dolors patits. Consta en obrir, saber enfocar i dirigir la mirada cap a un ventall molt gran de possibilitats, per construir noves i enriquides realitats alternatives a partir dels malestar físics i psíquics patits.

La manera de ser resilient enfront a les adversitats, ve donada de la capacitat de ser fortes, sense deixar-se vèncer ni aïllar-se, per tal, de millorar-se a una mateixa canviant el seu entorn. Facilitant un millor desenvolupament per a seguir projectant-se en el futur personal, sense desestabilitzar-se per el esdeveniments desestabilitzadors. Tenint en compte que és un procés diacrònic i sincrònic on les forces biològiques s'articulen amb el context social per a possibilitar la transformació social de la persona traumatitzada.

Una persona per a realitzar el seu procés resilient a de disposar recursos interns que es troben en la memòria, per ser forta i no deixar-se perdre una mateixa. A banda, necessita una mà amiga que li ofereixi un recurs extern, una relació afectiva, una institució social o cultural que li permeti alçar-se dels pitjors moments i construir un nou camí.

La resiliència és defineix per dos elements bàsics; en primer lloc, la noció d'adversitat (trauma, risc, amenaça), és pot entendre com trauma puntual i brutal (com la mort d'un del progenitors), un trauma repetit (com els abusos sexuals), una limitació permanent (persona tetraplègica) o una situació d'alt risc (el cas d'un nen/a del carrer). I d'altra banda, la noció d'adaptació positiva com a superació del trauma.

Com ens diu Forés (2008) la resiliència individual està fonamentada en uns pilars:

- La confiança. És la base dels altres pilars i la clau principal per promoure la resiliència.

- L'autoestima consisteix en el fruit de l'acció i el cuidat de les persones que són significatives per a permetre la superació de les adversitats.
- La introspecció entesa com l'art de preguntar-se, de conversar amb un mateix i donar-se una resposta honesta.
- La independència definida com el fet de saber posar límits entre una mateixa i el medi amb els problemes. També fa referència a la capacitat de mantenir la distància emocional i física.
- La capacitat de relacionar-se. És tracta de l'habilitat d'establir vincles amb altres persones. A més, també consisteix en equilibrar la necessitat d'afecte amb l'actitud de donar-se als altres.
- La iniciativa entesa com el plaer d'exigir-se i posar-se a prova amb activitats accessibles.
- El humor que possibilita encontrar el punt mig entre la tragèdia i la comèdia.
- La creativitat. La capacitat de poder obrir la ment cap a noves possibilitats.
- La moralitat entesa com el desig de voler el benestar per a tots els éssers humans i la capacitat de comprometre's amb aquest valor.
- La capacitat del pensament crític entès com la comprensió del principi que ens digui que tot pot ser d'una altra manera, contra tot pensament únic de qualsevol tipus.

Finalment, per a tractar la resiliència de manera comunitària, s'ha de partir del principi de que, de la mateixa manera que el individu pot superar una adversitat. Utilitzant recursos i capacitats per afrontar adversitats col·lectives, mitjançant la creació d'ambients saludables: autoestima col·lectiva, competències comunitàries, humor social, participació social, desenvolupament comunitari, democràcia activa, identitat cultural, etc.

El cas comunitari es pot utilitzar a comunitats o societats que han tingut conflictes interns o externs, fins i tot a territoris que hagen patit una forta guerra.

3.7. Com l'art és promotor de resiliència.

Segons el neuròleg Boris Cyrulnik (2017), la resiliència és el fet de reprendre un nou desenvolupament després d'una agonia psíquica traumàtica. Pot ser complicat descobrir els factors de resiliència en un individu que són neurològics, afectius, psicològics, i que estan sobretot en la verbalitat dels relats. El relat i la forma de nomenar els fets són importants per a fabricar els sentiments que hem experimentat en la nostra vida. El relat col·lectiu té un paper molt important sobre com comptem l'horror.

Les paraules són organismes vius, per això que la forma en què anomenem i fem servir la paraula per explicar els relats poden generar altres sentits. És aquí on tenim cert grau de llibertat perquè podem decidir què volem que diguin les paraules que fem servir. Per tant un relat, pot modificar i reparar la representació del sofriment. El fet d'escriure, pintar, interpretar una escena o crear una peça de música relata qualsevol esdeveniment que és vol visibilitzar, i el fet de representar un sentiment d'angoixa mitjançant l'art, potència una nova mostra d'una realitat viscuda. Com diu Cyrulnik, les arts ens poden ajudar a nomenar el trauma, construir el que es va trencar i transformar-lo

3.8. Quines aportacions fa la Mediació Artística en la problemàtica dels nens/es soldats.

Com assenyala Moreno (2016) la Mediació Artística com a metodologia proposa un espai en que les persones poden experimentar formes de veure's a un mateix, de fer i relacionar-se des de paràmetres diferents als que concorren en la vida quotidiana.

Els tallers d'art són llocs que constitueixen un espai potencial segur, en el que la creació artística promou l'apoderament, desenvolupant la presa de consciència dels subjectes, fent-se càrrec del seu propi procés de creixement, en que es desencadenen processos de resiliència, es reforça la superació de conflictes i situacions difícils, desenvolupament processos de simbolització, des d'una perspectiva psicològica. La Mediació Artística en contextos de risc o d'exclusió pot actuar de diferents formes:

Proporcionant una mirada no estigmatitzadora

Quan els processos i els resultats dels projectes de mediació artística es presenten a la ciutadania, permeten modificar la mirada d'aquesta cap a col·lectius en risc d'exclusió social, o exclosos, trencant estereotips. A la vegada, permet als subjectes connectar amb les pròpies capacitats i superar els propis límits. A partir del taller artístic, el subjecte pot replantejar-se la representació d'ell/a mateixa i projectar-se d'altra manera al món.

Es un espai potencial i d'experimentació segura

Quan es treballen grups en tallers de creació artística es necessari garantir la confidencialitat, perquè és possible que apareixin de forma literal o metafòrica episodis dolorosos de la vida de les persones, i els subjectes que participen han de sentir-se segurs de que el que s'expressi no surti al exterior. La confidencialitat contribueix a que sigui un lloc segur, reforçador d'autoestima, de confiança i de no estigmatització.

La creació permet a les persones contactar amb allò reprimat, amb les barreres que cadascú s'imposa, amb els estereotips i els estigmes socials, de manera molt subtil.

La mediació artística pot establir un diàleg entre la realitat i la ficció i accedir al món simbòlic. Facilitant a la persona en situació d'exclusió social donar-se compte de les seues facilitats, de les seues barreres mentals, al temps que de les seues capacitats, i el permet elaborar els seus conflictes interns, i realitzar un camí cap a l'autonomia.

Desenvolupa la resiliència

L'art actua com una via d'expressió que permet al individu, en primer lloc, connectar amb les pròpies dificultats per a expressar-les de forma metafòrica en les seues creacions. L'expressió a través de les produccions artístiques és un camí cap a la superació de les dificultats, a partir d'un recorregut simbòlic que es realitza mitjançant representacions artístiques. Per tant, la mediació artística desenvolupa la resiliència.

Promou l'apoderament

L'apoderament individual té que veure amb la percepció de control personal, l'aproximació proactiva cap la vida i la comprensió crítica del medi ambient sociopolític. Es desenvolupen habilitats per a la presa de decisions, el control de recursos i el treball amb els altres. L'art promou el enfortiment i apoderament individual en la mesura que afavoreix l'autorealització de l'esser humà.

A nivell grupal es produeix quan el grup treballa en una mateixa obra en un objectiu final compartit.

Possibilita els processos de simbolització

El procés de simbolització es dona en un taller artístic a partir del inconscient. Mentre la persona representa una idea, un record o una emoció, sigui a partir de la paraula, el cos en moviment o la representació en una obra plàstica, el procés de simbolització pot desencadenar-se, i llavors, possibilita la superació d'un conflicte, un trauma, mitjançant la comprensió d'un fet o unes circumstàncies que constitueixen un nucli que l'impedia superar una situació o encontrar el camí sobre el que transitar per avançar en la vida.

És una forma de mediació en la resolució de conflictes

En situacions on hi ha poblacions enfrontades per motius religiosos, polítics, històrics o d'altres tipus, la mediació artística facilita el apropament entre ambdues parts enfrontades i la superació de diferències. Actuant de diferents formes:

- El coneixement de l'altre i la creació de vincles afectius: compartir un espai de creació comporta necessàriament la creació de vincles entre les persones del grup, independentment de les seues diferències. Uns dels problemes que solen donar-se en situacions d'enfrontaments entre poblacions és la denominació de "altre". L'altre ve identificat com una amenaça per a la nostra identitat, les seves propostes són deformatades, s'instal·la l'autisme, el diàleg i la negociació es fan possibles (Fisas, 1998). A partir de la mediació artística apareix el reconeixement de l'altre, la empatia, i el diàleg. En aquest cas, és important la creació de vincles entre els participants, el moment de reflexió i la posta en comú que sol incorporar-se en els tallers després del moment de producció.

- L'elaboració del trauma: els conflictes armats i les guerres generen conseqüències greus per la violència que produeixen. Aquestes situacions produeixen traumes a les persones que les viuen. Segons Boris Cyrulnik planteja com a solució per a afrontar el trauma, des de la representació i la ficció es pot expressar el que d'altra manera o que romandria en silenci, o bé comporta una mirada estigmatitzada del context, difícil de gestionar. Per aquest motiu, l'art és l'expressió en tercera persona, i permet expressar sense ser assenyalat, i la seva expressió promou la resiliència i la superació del trauma.

La Mediació Artística planteja diverses maneres d'afrontar la problemàtica del nens i nenes soldats, a partir d'una societat que ha estat involucrada en un conflicte bèl·lic i que haja tingut gran implicació infantil a un territori concret, i que es necessiti treballar primerament amb una de les parts i, posteriorment amb les dues parts conjuntes, per tal de pal·liar les diferències que existeixen entre ambdós bàndols enfrontats. Aquesta possibilitat de treball mitjançant la mediació artística és fa molt més possible amb grups de joves i infants.

D'altra banda, també es poden formar grups de nens i nenes que hagen patit la mateixa situació tot i que, tinguin històries diferents. Amb la finalitat de promoure els processos resilients, de culpabilitat i de deshumanització. Sent conscients que expressar segons quines coses pot portar a la negació, és per això que és treballa sempre des d'un punt de motivació mutu. Finalment és important ja que ens apropa a la cultura.

4. OBJECTIUS

4.1. Objectiu General

- Investigar en quina mesura la Mediació Artística és una eina de recuperació per als infants que han participat en conflictes armats.

4.2. Objectius Específics

- Revisar i classificar els països que es troben en conflictes armats i que existeix participació de nens/es soldats i quines característiques específiques presenta la problemàtica en cada territori.
- Estudiar i aprofundir en la investigació sobre els infants soldats per fer un mapeig per països i cercar projectes d'intervenció que utilitzen metodologies artístiques.

5. METODOLOGIA

Aquest apartat constarà en la descripció del tipus de mètode i tècniques, per conèixer els països i els conflictes bèl·lics que existeixen arreu del món per analitzar les informacions obtingudes per a la següent investigació.

5.1. Marc metodològic

En la present investigació s'utilitzen dues metodologies per a la seua realització; la investigació teòrica sobre els conflictes armats que segueixen actius en l'actualitat on participen nens i nenes soldats, i el mapeig per tenir una visió global dels projectes que treballen en infància militaritzada arreu del món, i especialment en els països que es donen dites pràctiques.

Primerament, a partir de bibliografia especialitzada, s'identifiquen articles, testimonis i investigacions sobre països on existeixen, o han finalitzat als últims anys conflictes on han participat infants. I a partir d'aquests estudis s'han extret el caire dels conflictes, si són produïts per guerrilles, per conflictes internacionals, narcotràfic o guerres entre països veïns. Mitjançant entrevistes que recullen diversos estudis, es fonamentarà per construir afirmacions i conclusions, arran dels testimonis de persones que hagen viscut dita situació.

La investigació teòrica tracta d'un anàlisi de dades que exigeixen interpretació, una interpretació basada en una indagació que és realitza de manera sistemàtica (Strauss i Corbin, 1998).

En segon lloc, és realitzarà un mapeig per a poder analitzar en quins territoris s'estan donant experiències de projectes que treballen amb metodologies artístiques amb infància militaritzada. Analitzant-se el mapa elaborat per els i les alumnes de Belles Arts sobre les experiències artístiques en contextos de reinserció i recuperació de nens i nenes que han participat en conflictes armats.

El mapeig és una metodologia d'investigació, que permet tenir una visió global dels actors que actuen en el país realitzant projectes de Mediació Artística, tenir una visió històrica de les actuacions que s'han donat al territoris analitzats, extraure conclusions sobre quines metodologies artístiques s'utilitzen, quins

objectius tenen els projectes, a quin tipus de població van dirigits i de qui neix la iniciativa dels projectes.

L'òptim hagués estat realitzar una investigació etnogràfica, però ha estat inviable degut al temps i la impossibilitat d'anar a cada país/ regió que s'estudia, ja que seria una investigació de caire més extens.

5.2. Disseny de la investigació

La investigació ve dissenyada a través de l'estudi dels països que han patit conflictes, enfrontaments o hostilitats on han participat els infants o adolescents.

En la recerca bibliogràfica, dels països s'explica i detalla quina mena de conflictes es donen a cada lloc, si són guerres internacionals, guerres que afecten a dins del país, conflictes armats amb països veïns o narcotràfic. És per això, que primerament és nomenaran tots els països i les seves hostilitats.

A continuació s'analitzaran els països en que existeixen projectes de Mediació Artística que treballen per la problemàtica.

Per concloure la investigació s'analitzaran les dades i es discutiran per extraure conclusions.

5.3. Recollida d'informació

En quins països es donen els conflictes armats on participen els/les infants, i quin caire tenen.

Per a respondre, a aquest apartat, s'ha de realitzar una investigació etnogràfica, per a conèixer amb detall en quins països continuen fent pràctiques, amb aquests tipus de conflictes on participen nens/es, i quines són les característiques d'aquests.

AFGANISTAN

La guerra de l'Afganistan és una guerra que va enfrontar a principi l'Emirat Islàmic de l'Afganistan governat pels talibans. Un cop enderrocat aquest, a la seva insurgència, d'una banda, i una coalició internacional comandada per Estats Units, pel control del territori afganès.

Va començar el 7 d'octubre de 2001 amb la “*Operació Llibertat Duradora*” on l'Exèrcit nord-americà i la «Operació Herrick» de les tropes britàniques, llançades per envair i ocupar el país asiàtic. La invasió es va desencadenar en resposta als atemptats de l'11 de setembre de 2001 a Estats Units, dels quals aquest país va culpar a Osama bin Laden. Per iniciar la invasió, Estats Units es va emparar en una interpretació peculiar de l'article 51 de la Carta de les Nacions Unides, al dret a la legítima defensa.

L'objectiu declarat de la invasió era trobar a Osama bin Laden i altres dirigents d'Al-Qaida ³per portar-los a judici, i enderrocar el govern de l'Emirat Islàmic de l'Afganistan governat per l'emir mul·là Omar. Que segons les potències occidentals donava suport, refugi i cobertura als membres d'al-Qaida. La Doctrina Bush d'Estats Units va declarar que, com a política, no es distingiria entre organitzacions terroristes i nacions o governs que els donen refugi.

Hi ha dues operacions militars lluitant per controlar el país. La «Operació Llibertat Duradora» és una operació de combat nord-americà amb la participació d'alguns països de la coalició i que actualment s'està duent a terme principalment a les regions del sud i de l'est del país al llarg de la frontera amb el Pakistan. En aquesta operació hi participen uns 28.300 militars nord-americans aproximadament.

La segona operació és la Força Internacional d'Assistència per a la Seguretat (ISAF), que va ser establerta pel Consell de Seguretat de Nacions Unides a finals de desembre de 2001 per assegurar Kabul i les àrees dels seus voltants. L'OTAN va assumir el control de la ISAF a 2003. Al juliol de 2009, la ISAF tenia al voltant

³ **Al- Qaida:** és una organització terrorista, jihadista de formació militar. Compta amb una estructura ben organitzada, basada en cèl·lules militars i en una gran quantitat de contactes clandestins. La seva estratègia es basa en coordinar atacs voltant del món, per això, és coneguda com la xarxa de terrorisme d'abast internacional. Va ser fundada pel multimilionari d'origen saudita Ossama bin Laden.

a 64 500 militars de 42 països, proporcionant els membres de l'OTAN el nucli de la força. Estats Units tenia aproximadament 29.950 soldats a la ISAF.

En la invasió, Estats Units i Regne Unit van dur a terme la campanya de bombardeig aeri, amb forces terrestres proporcionades fonamentalment per l'Aliança del Nord. El 2002, va ser desplegada la infanteria nord-americana, britànica i canadenca, avançant amb forces especials de diverses nacions aliades com Austràlia. Posteriorment es van sumar les tropes de l'OTAN.

L'atac inicial va treure als talibans del poder, però aquests van recobrar força i posicions des de llavors. La guerra ha tingut menys èxit del que s'esperava pel que fa a l'objectiu de restringir el moviment d'Al- Qaeda. Des de 2006, es veu amenaçada l'estabilitat a l'Afganistan a causa de l'increment de l'activitat insurgent liderada pels Talibà, els alts registres de producció il·legal de droga, i un fràgil govern amb poc poder fora de Kabul.

El 28 de desembre de 2014 el president dels Estats Units Barack Obama va donar per finalitzada la missió de la ISAF-OTAN a l'Afganistan i la cerimònia que es va realitzar a Kabul al costat del comandant de la ISAF, el general nord-americà John F. Campbell en representació de les forces de la ISAF suposadament va posar fi als combats. L'1 de desembre de 2014 el secretari general de l'OTAN, va corroborar al costat del president de l'Afganistan, Ashraf Ghani, i el cap del Govern, Abdullah Abdullah, la continuïtat de la missió aliada a partir l'1 de gener de 2015 a el país centre asiàtic anomenada Operació Suport Resolt i aquesta missió es limita només a entrenar i assessorar les forces afganeses fins a finals de 2016 (Viquipèdia, 2018).

Afganistan en l'any 2016, segons ha documentat una informadora especial de l'ONU per als nens/es en conflictes armats, Leila Zerrougui. L'existència de la problemàtica dels infants armats, i el compromís del govern afgà per el reclutament i ús de menors en les forces nacionals de seguretat.

Per la documentació Afganistan recluta a infants per a que formin part de les Forces Nacionals de Seguretat. A partir de la visita de Zerrougui, s'han publicat diverses directrius per a determinar a quina edat es pot ingressar a l'exèrcit, així també com l'emissió d'un decret presidencial que criminalitza el reclutament de menors en forces armades.

A més, del reclutament per part de les forces de l'Exèrcit, també han de vetllar per el compromís per vetllar l'allistament tant de les forces nacionals com les de qualsevol grup armat, inclosos els talibans⁴ (Europapress, 2016).

Per la informació recuperada, es pot deduir, que la problemàtica del reclutament de nens i nenes soldats en grup armats, en el cas d'Afganistán venen donades de part dels talibans (Al- Qaida), per la manca de combatents al conflicte, i la fàcil instrucció dels infants alhora de fer front a un conflicte armat.

D'altra banda, el govern format per els Estats Units recluta soldats per al conflicte, i no consta documentació, però no és difícil pensar que possiblement hi haja participació d'infants i adolescents, ja que en dit país la edat màxima obligatòria per a fer el Servei Militar és de 15 anys. És a dir, per sota dels 15 anys també poden participar en conflictes bèl·lics.

BIRMANIA

El Conflicte armat a Birmània o La Guerra Civil s'utilitza per referir-se a la violència interna a Birmània, tant per motiu polítics i ètnics entre diversos grups armats i el govern d'aquest país. El conflicte va començar aproximadament a l'abril de 1948 encara que des de 1988 el conflicte s'ha centrat en la lluita contra la junta militar que governa des d'aquest llavors Birmània.

Uns dels principals eixos de conflicte és la diversitat de procedència dels ciutadans i ciutadanes birmanes i la diversitat religiosa. A Birmània predominen els bamar, com a grup ètnic principal, però també existeixen les importants minories dels shan, karenes, a més de comptar amb altres menors, com els arakanes, xineses, índies, mon, jingpos, Karennis i chin.

Al 1948 Birmània es va independitzar del Regne Unit, i immediatament els rebels comunistes es van alçar contra el govern. Aixecaments i conflictes ètnics van començar a esclatar en diverses províncies a partir de 1949, principalment els karenes de l'orient birmà, agrupats en la KNU.

⁴ Talibans: grup de veterans de la guerra d'Afganistan contra la invasió de l' Unió Soviètica, que segueix una doctrina extremista islàmica modernista.

Aquests van buscar la secessió, la creació d'un estat autònom, anomenat Kawthoolei. La situació va empitjorar quan el budisme va ser la religió oficial i els drets de les minories rohingyas (musulmans), karen, chin i kachin (cristians) van quedar només com nominal, augmentant el suport a grups separatistes.

La divisió del partit governant, la AFPFL, va portar a la instal·lació per aquesta d'un govern militar entre 1958 i 1960. La AFPFL va ser el partit governant del país des de la fi de l'ocupació japonesa el 1945 fins al seu enderrocament el 1962.

Al 1962 es va produir un cop d'estat que va imposar un govern militar de caràcter esquerrà del BSPP que es mantindria fins a 1988. El seu autor, el general Ne Win, es va convertir en cap d'estat fins a 1981. Caracteritzant la seva administració amb generalitzades violacions dels drets humans a les zones frontereres. El que va ser seguit per una intensificació de la insurgència, sobretot per part del KNU dels karen i la MNDA dels shan.

La persecució contra els rohingyas de l'oest va portar a una radicalització de l'Islam al país, formant-se diversos grups armats petits però molt actius en aquella zona, utilitzant com a bases campaments a Bangladesh. On actualment, en altres regions es produeixen també combats encara que molt més esporàdics.

El 1988, les protestes d'estudiants es van estendre massivament a tot el país. Centenars de milers de monjos vestits de color ocre, nens petits, estudiants universitaris, mestresses de casa i metges es van manifestar contra el règim. L'aixecament va acabar un mes i mig més tard, després d'un sagnant cop militar per SLORC, junta militar que governaria fins a 2011. Es creu que milers de persones van morir a les manifestacions.

Durant aquesta crisi Aung San Suu Kyi va adquirir importància i suport polític, quan el seu partit, el NLD, va guanyar les eleccions de 1990. Però la junta es va negar a reconèixer el resultat i deixar el poder i, al final, la va empresonar. El SLORC es va reorganitzar com el partit governant, el BSPP.

Com a resultat de les protestes contra el govern aquest va començar a negociar la pau amb diversos grups armats per pacificar el país. El conflicte ha generat

prop de 110.000 refugiats birmans vivint en països veïns en 2005. Actualment prop de 25 grups ètnics han signat la pau amb el govern.

Des de 2006 l'ofensiva del govern contra el KNU a Kayin ha provocat milers de desplaçats. S'estima que el conflicte ha provocat el desplaçament o trasllat forçat de mig milió de persones a l'est de Birmània. Per 2007 la majoria dels refugiats havien fugit a les províncies tailandeses de Chiang Mai i Ratchaburi, on s'han instal·lat molts campaments de refugiats, majoritàriament karenes.

Des de 2011, l'ofensiva del govern contra l'Exèrcit Kachin per la Independència ha provocat milers de desplaçats i morts. El conflicte a Kachin va ser el major conflicte a Birmània durant 2012 (Wikipedia, 2018).

El conflicte va començar després que es trenqués l'acord de pau, que havia estat vigent durant 16 anys, entre el govern de Birmània i l'Exèrcit Kachin per la Independència (KIA) . En el conflicte ha causat la mort de milers de persones i 100.000 desplaçats. També els dos exèrcits han fet servir mines terrestres, nens soldats, violacions i tortures (Viquipèdia, 2017).

El reclutament forçós és habitual a Myanmar o Birmania, on es creu que hi ha el major nombre de nens-soldat del món. Sovint els reclutadors de l'exèrcit estatal capturen nois en llocs públics, com estacions d'autobús i tren, mercats i teteries. Els reclutadors fan servir la coerció i les amenaces per obligar els joves a allistar-se. En molts casos, dient-los que, si es neguen, els espera la detenció i la presó. Els agents civils han descobert també que els nens poden ser un negoci lucratiu: les oficines de reclutament ofereixen pagaments en metàl·lic i altres incentius per cada nou soldat, encara que sigui menor de 18 anys, l'edat mínima de reclutament legal.

Els nens/es que reclutaven per a les milícies, una vegada que aquest havien estat un cop enrolats, no poden canviar d'idea sense més i deixar-ho. En la majoria dels exèrcits i grups armats, el càstig per escapar és brutal. A Birmània, als nois capturats en intentar desertar l'exèrcit estatal normalment se'ls torna al campament i se'ls obliga a romandre estirats cap per avall davant de tota la companyia de reclutes. Després, cada membre de la companyia -uns 250 en total- es obligat a posar-se en fila i colpejar un cop a la víctima amb una vara. Als

que no colpegen amb prou contundència també els apallissen (Política Exterior, 2008).

COLÒMBIA

Els grups armats de Colòmbia es troben entre els pitjors violadors de les normes internacionals contra el reclutament i la participació de nens/es soldats. El govern colombià ha de ratificar i implementar el tractat de les Nacions Unides que prohibeix aquesta pràctica.

Els grups armats colombians Las Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC), el Ejército d'Alliberament Nacional (ELN) i el grups paramilitar són els tres destacats per l'allistament de menors en les seues files (Miguel Vivanco, 2005).

Human Rights Watch calculava en 2005 que més de 11.000 nens i nenes eren combatents en el conflicte armat a Colòmbia. Sent una de les xifres més altes del món. És calcula que un de cada quatre combatents irregulars de Colòmbia són menors de 18 anys d'edat, alguns milers són menors de 15 anys, l'edat mínima permesa per al reclutament en forces o grups armats d'acord amb els Convenis de Ginebra.

En 2016 es va firmar un acord de pau amb els rebels que van atemorir Colòmbia durant mig segle. Tot i que des de llavors, el govern està lluitant per imposar l'ordre mentre altres grups armats prenen els negocis il·lícits i els territoris que ocupaven les FARC.

Malgrat els esforços del govern per imposar un pla de pau en busca d'instaurar l'ordre a Colòmbia, forces policials i militars lluiten contra diversos grups armats que estan prenent el control de territoris i activitats il·legals que alguna vegada van estar sota la influència de les FARC.

Quan van acordar desmobilitzar les FARC, encara eren una poderosa organització, que havia abandonat lucratius negocis de narcotràfic, extorsió i mineria il·legal. Els que han irromput per guanyar accés a aquests negocis il·legals són cèl·lules dissidents de les FARC, noves bandes i vells grups rivals

com l'Exèrcit d'Alliberament Nacional (ELN). Grups com les Guerrilles Unides del Pacífic (GUP) estan establint bastions a tota Colòmbia.

Grups liderats per ex guerrillers de les FARC que van rebutjar l'acord de pau, estan pressionant famílies locals perquè li donin suport. Un jove rebel afirma, que la lluita continuarà perquè hi ha la mateixa pobresa i la mateixa droga que històricament han alimentat el conflicte de Colòmbia.

Els nens i nenes que intenten escapar de les FARC poden ser executats, especialment si fugen amb una arma. Els que atrapan s'enfronten a un "consell de guerra", on tots els membres de la companyia participen en el que en essència constitueix un judici a un dels membres. A mà alçada es decideix si el nen cal executar-lo o ha de rebre una sentència més lleu. Altres infraccions que poden tenir com a resultat la pena de mort són: quedar-se adormit durant la guàrdia, lliurar o perdre una arma, ser un delator i consumir en excés drogues o alcohol. En alguns casos, els nois que intenten defensar a l'acusat són els escollits per prémer el gallet (Política Exterior, 2008).

Les resultants guerres territorials i la violència segueixen alimentant el problema persistent del desplaçament de civils, que tan sols l'any passat va arribar 67.000 persones.

Avui qualsevol persona és vulnerable per moltes raons, des de tenir les amistats incorrectes o rebutjar als extorsionadors fins donar suport a l'eradicació de la coca. Per a la gent de Tumaco⁵, l'extrema pobresa pot fer que la vida fora de la llei sigui atractiva.

Als barris marginals de Tumaco, grups de joves desocupats passen el temps a les cantonades dels carrers. Esperant ser reclutats per qualsevol colla locals per a una activitat perillosa però lucrativa: portar cocaïna en llanxes d'alta velocitat fins a Amèrica Central (Reuters,2018).

⁵ Tumaco: es considera un dels racons més violents del sud-oest de Colòmbia. Tumaco s'ubica en una zona selvàtica amb diversos rius que li brinden a la cocaïna, produïda en les grans plantacions de fulla de coca properes, una sortida al Pacífic.

Aquesta és la situació que actualment viu Colòmbia al 2018, i quins són els diferents tipus de conflictes armats que existeixen, i que malauradament continuen reclutant a infants i joves per a lluitar o per al tràfic de drogues.

COSTA D'IVORI

L'imperialisme, la Democràcia que no acaba de consolidar-se i la interminable crisi econòmica provocada per la corrupció, el mal govern i els efectes perniciosos del capitalisme financer. Així com el nacionalisme consecutiu a la mateixa van precipitar la desestabilització de Costa d'Ivori que es va refugiar en un conflicte armat des de la segona meitat de l'any 2002 fins a l'any 2007.

L'Acord Polític de Ouagadougou va ser el que va marcar la fi dels cinc llargs anys de violències armades. Va ser un acord assolit a continuació d'un diàleg directe entre les dues parts en conflicte. Abans d'aquest acord, hi va haver unes desenes que no van donar fruit potser per la desconfiança i sospites generades sobre la imparcialitat dels iniciadors de les negociacions i mediacions.

Aquest conflicte armat era clarament un conflicte armat sense caràcter internacional d'acord amb les definicions del Dret Internacional Humanitari, i això malgrat que la part oposada al Govern tenia aparentment padrins externs que van donar a pensar en un atac exterior. Així els instruments jurídics aplicables en aquest conflicte armat són l'article 3 comú als quatre Convenis de Ginebra, el Protocol Addicional II, exclusivament dissenyats per als conflictes armats interns. No obstant això aquest conflicte armat se sotmet també a les regles relatives a les prohibicions i restriccions d'algunes armes clàssiques, les normes del dret internacional Consuetudinari aplicables als conflictes armats sense caràcter internacional, la Protecció del medi ambient, la protecció de béns culturals, la prohibició de les armes biològiques i químiques (que constitueixen normes aplicables tant en els conflictes internacionals com interns).

No obstant això la majoria d'aquestes normes del Dret Internacional Humanitari van ser violades en aquest conflicte. I això va demostrar quant era necessari preocupar-se per un sistema preventiu per a la protecció de les víctimes en els conflictes armats sense caràcter internacional a l'Àfrica, continent on les

violències armades solen desenvolupar-se encara de forma primitiva. La impunitat davant els crims de guerra consecutiva a aquests conflictes sembla ser un motiu favorable a aquesta manera de fer la guerra sense respectar les normes del Dret Internacional Humanitari. S'ha de divulgar i promoure les normes de Dret Internacional Humanitari i el seu respecte a aquest continent, però és també indispensable trencar amb aquesta tradició d'impunitat, font de rancors i per tant de pau inestable. I això es demostra a través del conflicte armat postelectoral (2010-2011) en la mateixa Costa d'Ivori que s'arrela en el primer conflicte armat. Constitueix un acte de venjança, una trista resposta dels cors plens de rancors en la part governamental, i demostra així mateix que no hi ha un perdó sincer sense justícia (amb la cultura de la impunitat). En efecte, després de ser atacat pels insurrectes apadrinats per Allassane Dramane Ouattara, Laurent Gbagbo es va refugiar en una mal govern sense precedent. Així el poble no va dubtar a elegir el seu principal rival malgrat les proves que li designaven com el padrí dels dissidents que van atacar el país. En aquestes condicions, les rancúnies van inspirar a les autoritats a confiscar al seu torn el poder per la força legitimant d'aquesta manera la força sobre la Democràcia i el dret del poble a triar el seu mandatari (Thonnyen, 2012).

En matèria de participació de nenes i nens soldats, Costa d'Ivori forma part dels 20 països de la llista negra de nacions en guerra. Segons Unicef prop de 5.000 nens soldats van participar en els enfrontaments que van tenir lloc durant el primer cop d'Estat de 1999 i durant el conflicte armat de 2010.

No tots els nens/es soldats combaten al front; també són reclutats pels grups armats com a cuiners, portadors, espies, missatgers, esclaus sexuals, "detectors" de mines, etc. La reinserció d'aquests nens en la societat civil és extremadament difícil a Costa de Marfil, en un context en què les guerres civils se succeeixen i on alguns joves no sabrien què més fer amb les seves vides (Humanium, 2010).

Des del començament del conflicte armat de Costa de Marfil al setembre de 2002, tant les forces del govern com els grups armats d'oposició estan reclutant nens. Obligats a lluitar en guerres que no són de la seva incumbència, aquests nens, molts dels quals són refugiats de Libèria, viuen experiències que els converteixen en criatures embrutides i traumatitzades.

Poc després del començament del conflicte, una delegació d'Amnistia Internacional es va reunir amb nens soldats al nord del país. Estaven sota el comandament del grup armat d'oposició Forces Noves (Forces Nouvelles).

Al febrer de 2005, les forces de l'ONU a Costa de Marfil van rescatar dos nens de deu i onze anys, que eren, segons sembla, d'origen liberianès. A l'abril de 2005, la missió de l'ONU a Libèria va detenir un home que està acusat de reclutar en aquest país a nens soldats per a les forces armades del govern de Costa de Marfil.

El govern de Costa d'Ivori i les Forces Noves no han fomentat realment el desarmament, desmobilització, rehabilitació i reintegració dels nens soldats. És hora que facin alguna cosa per donar als nens l'oportunitat de viure en pau (Amnesty, 2005).

ETIOPIA / ERITREA

Entre els estats d'Etiòpia i Eritrea existeix un conflicte bèl·lic que enfronta a dos exèrcits regulars en les línies dels fronts.

La història dels conflictes comença quan a finals del s. XIX alguns reis perifèrics continuaven exercint els seus poders regionals i locals. El mateix dirigia un estat centralitzat, practicava enfront dels pobles sotmesos i als seus propis camperols una política d'explotació (mitjançant el pagament de tributs). Halle Selassie ⁶ coronat negus en 1930, incorpora Eritrea a Etiòpia com a província federada en 1952. Aquest estat, originalment, va ser una colònia italiana, i després de la II Guerra Mundial els britànics es van apoderar d'ella.

La història contemporània d'Eritrea s'inicia el 1889 amb l'ocupació italiana. Encara presentant totes les característiques del colonialisme, en aquest cas es va acompanyar d'un desenvolupament econòmic i polític sense comparació amb els països de l'entorn. Quan va passar a dependre de l'administració anglesa, després de la II guerra mundial, la quasi totalitat de les infraestructures

⁶ **Halle Selassie:** va ser l'últim monarca a ocupar el tron imperial d'Etiòpia.

industrials, portuàries i ferroviàries van ser venudes o desmantellades. Es va convertir en un país considerablement afeblit, quan el 1952 les Nacions Unides decideixen federar-la a Etiòpia. Segons els acords aprovats amb l'emperador Haile Selassie, Eritrea havia de gaudir de certa autonomia, però molt ràpidament, el negus li va imposar una dominació brutal i la va annexionar unilateralment.

La repressió es va dur a terme brutalment (pobles cremats, poblacions massacrades) i es va organitzar la resistència. El 1961 neix el Front d'Alliberament d'Eritrea (FLE), i el 1970 el Front Popular d'Alliberament d'Eritrea (FPLE), escissió marxista del FLE, que pren la direcció de la lluita. Aïllat internacionalment, combatrà amb les seves pròpies forces a les dues superpotències: Estats Units primer, que sosté a Haile Selassie fins a la seva caiguda en 1974; l'URSS a continuació, que aporta un suport incondicional a Mengistu⁷, nou home fort d'Etiòpia, la sagnant dictadura s'acaba el 1991. Si s'afegeix la sequera i fam catastròfiques dels anys 80, la resistència victoriosa del FPLE s'explica per la seva capacitat d'organització i la seva implantació a la població.

Des de 1991 Etiòpia està governada pel Front Democràtic Revolucionari del Poble Etiop (EPRDF). Des de la mateixa data governa Eritrea C (EPLF). Tots dos segueixen vivint del prestigi que van adquirir per ser els grups rebels que van liderar el moviment revolucionari contra el règim de Mengistu, que finalment va portar a l'enderrocament del règim Deurg i a la proclamació de la independència eritrea (promptament reconeguda per Etiòpia, ja que els seus governs es consideraven companys d'armes).

Al 1991, la presa de Asmara⁸ per les forces del Front Popular per a l'Alliberament d'Eritrea va posar fi a una guerra de 30 anys. Dos anys després, el 25 d'Abril de 1993, el país ratifica per referèndum una independència conquerida per les armes.

⁷ **Mengistu:** és un militar i polític etiop, tinent coronel de l'Exèrcit d'Etiòpia, líder del Consell Administratiu Militar Provisional (conegut com Deurg), la junta militar que va assumir el poder després del derrocament de Haile Selassie, entre els anys 1974 i 1987, i president de la República Democràtica Popular d'Etiòpia des de 1987 a 1991, quan va ser enderrocant.

⁸ **Asmara:** Capital d'Eritrea

A partir d'aquí, Addis Abeba⁹ i Asmara van triar camins molt diferents. Eritrea es va llançar a la construcció d'un Estat unitari que tolera només un partit, s'ha transformat en un jacobinisme accentuat per una mentalitat militar heretada de la guerrilla. Les grans decisions en l'àmbit intern estan inspirades per l'objectiu de fer irreversible la unitat interna forjada en la guerra d'un país-mosaic divers ètnica, religiosa i lingüísticament; aquestes decisions refereixen a la laïcitat, la introducció d'un servei nacional, la inexistència de llengües oficials, la reestructuració administrativa, etc. L'única ideologia veritable del règim eritreu és un nacionalisme altiu. Contràriament, a Etiòpia, Meles Zenawi va establir, amb la Constitució de 1995, un "federalisme ètnic" que donava lloc a la conformació de petits estats dins de l'estat etiòp. Aquesta construcció va entrar en col·lisió amb la negativa del FPLT a compartir el poder, i també amb altres moviments de base ètnica marginats del poder.

Pel que fa a l'economia, Eritrea és partidari del liberalisme econòmic i la producció per a l'exportació, i desconfia de l'ajuda estrangera no controlada. Per la seva banda, Etiòpia opta pel control dels canvis, les inversions en tots els sectors i la màxima ajuda estrangera. Quan en 1997 Eritrea va decidir la introducció de la seva pròpia moneda (el nacfa) per assentar la llibertat de les seves transaccions econòmiques amb l'estranger, va crear una "frontera", ja que els dos països havien establert (el 1991), un mutu lliure canvi i el lliure accés d'Etiòpia als ports eritreus.

Etiòpia i Eritrea comparteixen una frontera de més de 1000 km, que no està clarament delimitada pels tractats internacionals, així l'esclat de la guerra el 1998 va acompanyat per la redacció d'un informe (14 i 29 de maig) per part d'Eritrea, on reclama la "frontera colonial", és a dir, la línia traçada a principis de segle entre el regne d'Itàlia i l'imperi d'Etiòpia.

Davant la impossibilitat de negociar, el 12 de maig del 2000 es va produir un nou esclat de la guerra, succeeix dos dies abans de les eleccions a Etiòpia quan aquesta ataca Eritrea per recuperar els territoris perduts el 1998, per castigar

⁹ **Addis Abeba:** Capital d'Etiòpia.

Eritrea i realitzar el major nombre de baixes materials i humanes, i per fer mal el seu exèrcit i el seu orgull.

El 17 de maig el Consell de Seguretat imposa un embargament d'armes als dos països, però tots dos estaven aprovisionats com per continuar amb la guerra, perquè tots dos països disposen d'arsenal d'origen soviètic.

Els etiòps van conquerir ràpidament nombrosos pobles i llogarets, i estaven en condicions d'avançar sobre Asmara per enderrocar al seu govern, però això hagués estat rebutjat per la comunitat internacional i no ho van fer. El 18 de juny després de la derrota militar d'Eritrea es va signar un acord d'alto el foc a Alger que contemplava el cessament de les hostilitats i el posterior desplegament d'una força d'interposició de l'ONU que havia de controlar la franja fronterera i delimitar geogràficament aquesta frontera .

Com a conseqüència d'aquesta guerra, es produeixen nombroses pèrdues humanes i més de 750.000 desplaçats i refugiats etiòps i eritreus. Gran part de la infraestructura i les collites han estat destruïdes i nombroses zones han estat minades, el que impossibilita el retorn de la població i suposa una tasca urgent per a les agències que es dediquen al desminatge. Sense béns, sense possibilitat de tornar o de conrear les seves terres, aquests desplaçats dependran de l'ajuda humanitària durant més d'un any. La precària situació econòmica i social d'Etiòpia contribueix enormement a la propagació de fam, ja que actualment, és el país més pobre del món (Araya i Piazzì).

Una vegada analitzades les característiques dels conflictes d'Etiòpia i Eritrea, es poden extraure uns denominadors que afavoreixen a les condicions en que hi participen nens i nenes soldats en dites hostilitats. Ambdós països han estat poblacions sotmeses històricament a algú que els ha controlat, als anys 80 i 90 veuen l'oportunitat de prendre part políticament, més per part d'Eritrea, com en el cas de Front Popular d'Alliberament d'Eritrea, reclutava nous membres basat en idees marxistes. En dites condicions de violència estructural, ja que han patit una guerra durant 30 anys, la mentalitat militar heretada i la pobresa massiva, porta a l'allistament voluntari o de subsistència de joves, que probablement no tenen recursos econòmics o socials.

FILIPINES

El conflicte armat del sud de les Filipines entre el govern de Manila i els grups armats islamistes, que demanen l'autonomia, dura més de trenta anys i s'ha cobrat més de 120.000 vides. Des de 1976 s'han dut a terme diferents iniciatives per aconseguir una pau definitiva però aquestes s'han trencat constantment a causa de les diferències existents entre les percepcions dels actors i la realitat social de les últimes tres dècades. A més, des de l'11 de setembre de 2001, la possible sortida negociada al conflicte s'ha complicat encara més amb la declaració de "Guerra Global" contra el terrorisme realitzada pels EUA i l'aparició de nous grupuscles armats relacionats amb Al Quaida al sud de les Filipines.

L'origen i l'evolució dels conflictes filipins:

La demanda d'autonomia de Mindanao i Sulu (illes del sud de l'arxipèlag) té les seves arrels en la Història de les Filipines. Quan els espanyols van arribar al segle XVI, ja feia tres segles que l'Islam s'havia establert a les illes i existien sultanats musulmans que s'estenien de Cotabato a Manila. Davant d'aquesta situació, els colonitzadors espanyols no es van conformar amb establir zones de comerç a les illes i van decidir emprendre una croada per conquerir l'arxipèlag i convertir els nadius a la fe catòlica.

Tot i això, no es va acabar d'establir mai una llei colonial efectiva sobre els musulmans a Mindanao i Sulu, i no va ser fins que les illes van ser cedides als EUA, amb el Tractat de París de 1898, que aquestes illes van ser incloses i es va començar una campanya de debilitament de les institucions musulmanes i de les arrels culturals de l'Islam, per part dels colonitzadors. Aquest fet va provocar que els musulmans de la zona iniciessin una sèrie de revoltes que van acabar el 1913 amb la derrota de la resistència armada musulmana.

Més tard, i un cop aconseguida la independència l'any 1945, el govern va veure una nova frontera i va esperonar l'emigració de les illes del nord (Luzon i Visayas) cap a la illa del sud. L'objectiu era estendre els valors culturals del nord de les Filipines a tot l'arxipèlag i, a més, reduir l'amenaça d'una possible revolta musulmana a la regió. Aquesta migració promoguda pel govern de les Filipines va arribar al seu punt àlgid en la dècada dels 70 quan es va produir una situació de xoc i enfrontament entre els immigrants del nord i els nadius musulmans de l'illa.

És en aquest context on apareix el Front Moro d'Alliberament Nacional (FMLN) que té el seu origen en el Moviment Musulmà d'Independència de Mindanao, estava format per un grup armat de joves musulmans. La seva demanda principal era la creació d'un Estat independent que comprenia Mindanao, Sulu i Palawan, com una nació musulmana.

El 1976 se signa un acord entre el govern filipí i l'FMLN, on s'establí una autonomia per a la regió, però finalment no es va concretar i el FMLN es va retirar de la taula de negociacions. Aquesta situació va produir la creació del Front Moro Islàmic d'Alliberament (FMIL), un corrent de tendència més conservadora.

Un altre intent per aconseguir la pau es va dur a terme el 1996 amb un acord que establí una Zona Espacial de Pau i Desenvolupament, i un Consell del Sud de Filipines per la Pau. A més, s'acordava la integració de 1500 excombatents del FMLN a la Policia Nacional (PNF) i de 5750 més a les Forces Armades (FAF), així com l'establiment d'un sistema integral d'educació que inclogués els ideals i les aspiracions filipines i islàmiques.

Sens dubte, la negociació d'aquest acord va ser un èxit, però dos factors clau van suposar una limitació molt important per aconseguir la seva implementació:

a) L'Acord va causar molta ansietat entre les comunitats no musulmanes a Mindanao que van expressar les seves pors a ser dominats pels musulmans. D'aquesta manera, els líders de les comunitats cristianes van organitzar manifestacions contra l'Acord i es van estendre els rumors que els grups armats cristians actius durant els inicis dels anys setanta, podrien tornar a l'acció. Les protestes demanant la retirada de l'Acord o amenaçant amb bloquejar-van ser una constant tant al Congrés com al Senat.

b) El FMIL, que havia guanyat força i simpatitzants, no va ser part de l'Acord i, tot i que es va intentar negociar separatament amb ell, no es va arribar a cap consens i aquests van continuar amb el conflicte armat.

Malgrat les limitacions, l'Acord es va posar en marxa fins que el 2001, amb l'oposició del FMLN. A més, també es van celebrar eleccions per a governador on el líder del FMLN, va perdre en favor del seu rival. D'aquesta manera va mostrar el seu desacord llançant un atac armat contra les tropes del govern.

Així, es va trencar de forma definitiva el procés de pau i van aparèixer nous grupuscles armats relacionats amb grups internacionals jihadistes, en un nou context mundial sorgit arran dels atemptats de l'11 de setembre.

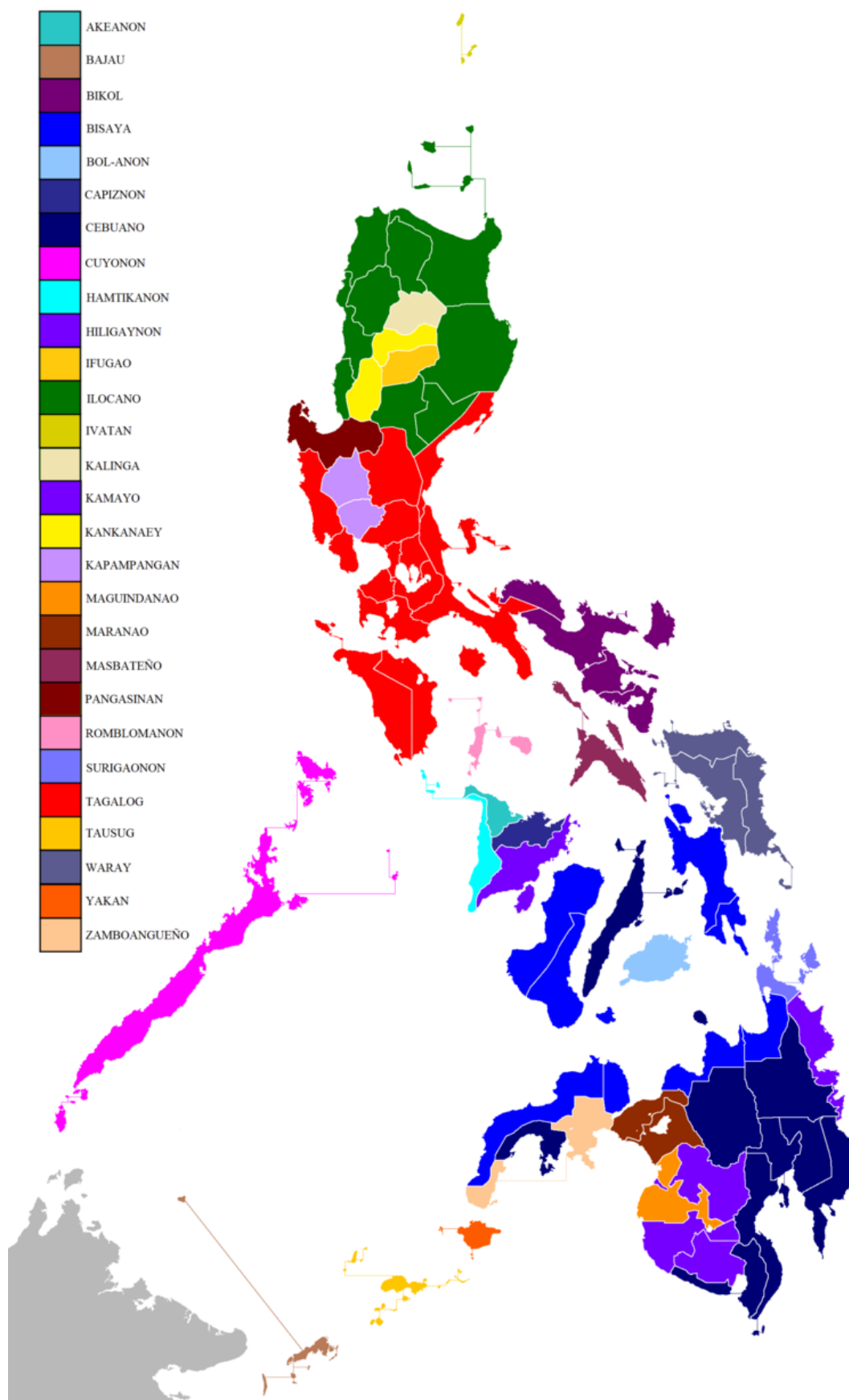
Actualment, després de molts anys de conflicte armat i d'esporàdiques negociacions, primer amb un unificat FMLN i més tard amb les dues principals faccions armades, es veu complicat arribar a un acord definitiu que porti la pau a la regió.

És difícil pensar que l'oposició no musulmana pugui acceptar un acord d'autonomia que inclogui les reclamacions territorials del moviment Moro, de la mateixa manera que és difícil veure el moviment Moro acceptar una realitat territorial com dicta la realitat demogràfica. La regió històrica de "la nació musulmana" va deixar de ser majoria a causa de les migracions promogudes pel govern. Finalment, l'aparició d'un nou grup musulmà, Abu Saiaf i els seus vincles amb Al Quaeda, fan encara més difícil continuar un procés de pau que des de l'Acord de Trípoli de 1976 s'està intentant dur a terme però que malauradament ha anat fracassant de forma sistemàtica (Fundació solidaritat UB).

Existeixen testimonis sobre la utilització de nens i nenes soldats de part del FMLI. Com la utilització de set menors d'entre 14 i 17 anys (Teinteresa, 2015) utilitzats com a combatents i portadors per el FMLN en el seu atemptat comès en la ciutat de Zamboanga. És a dir ambdós grups d'alliberació musulmana recluten a nens i nenes soldats com a membres del grup i realitzar accions armades.

Pel que fa a les forces governamentals, ha quedat verificat el cas d'un nen de 12 anys utilitzat com a informant de la policia. Tot i que Filipines és un país en el que el servei militar obligatori és a partir dels 18 anys. Tot i que segons l'estudi per a l'Institut Henry Dunant, afirma que a Filipines existeix un reclutament des de les autoritat o forces armades del propi país.

A Filipines els conflictes són principalment per la diversitat, per tant, per a que sigui més visual, s'ha afegit el següent mapa on és veuen totes les ètnies i llengües diferents que es parlem a Filipines. Per a que s'entengui una mica millor.

(Mapa etnolingüístic de Filipines)

IRAK

Com afirma Unicef, l'increment de nens/es soldats a l'Iraq prové d'anys de violència, desplaçaments i manca de serveis bàsics, reduint així les possibilitats de sortir-se'n per a les famílies (Xarxanet.org, 2013).

Segons notícies procedents a Irak en les províncies d'Al-Anbar, Ninewa i Salahaddin, seguia havent nens vinculats amb diferents grups armats, entre ells Al-Qaida. A més, es van seguir rebent denúncies que, en els llocs de control dels Consells del Despertar que es trobaven sota el control del Ministeri de Defensa, estaven comptaven a les seves files amb nens i nenes reclutats localment amb documents d'identitat falsificats.

Les denúncies davant l'agreujament de la problemàtica, són limitades a causa dels problemes d'accés, la inseguretat que regna en aquestes zones i la poca disposició de les autoritats a facilitar informació sobre els responsables.

Cinc milions de nens i nenes necessiten assistència, menjar, refugi i educació. Els conflictes han significat que 3,4 milions de nens i nenes no puguin anar a l'escola, fent que el nombre de menors no escolaritzats a l'Orient Mitjà i el Nord d'Àfrica torni a nivells de l'any 2007: 16 milions de nens (Eldiario.es, 2017).

(Imatge de propaganda d'ISIS durant un entrenament de nens soldats)

LÍBAN

El conflicte armat principal al Líban, es l'extensió de la guerra civil siriana al país veí, Líban, on han ressorgit els enfrontaments violents entre opositors i partidaris del règim siria. Els conflictes venien donants per l'assentament dels grups armats i exèrcit en les fronteres libaneses, finalment amb la retirada del ISIS (estat islàmic) Líban recupera tot el seu territori pres. És un conflicte encara vigent, per tant està amb constant canvi.

Segons les Nacions Unides continuen rebent denúncies que s'utilitzen nens/es en enfrontaments sectaris, concretament als barris de Trípoli de Jabal Mohsen i Bab al-Tebbaneh, i que hi ha nens al Líban que són objecte de pressions perquè s'uneixin a grups armats de la República Àrab Síria. La majoria de les denúncies es refereixen a grups sectaris libanesos vinculats a grups armats de la República Àrab Síria.

Respecte a les denúncies de participació de nens a la violència armada al Líban, va assenyalar que la declaració conjunta dels representants de faccions de l'Organització d'Alliberament de Palestina i de les forces de la Coalició Nacional Palestina al Líban, prohibia el reclutament i la utilització de nens en les seves organitzacions (Teinteresa.com, 2015).

MALI

Els conflictes a Mali venen donats per la rebel·lió del nord de Mali, que il·lustra ,les històriques tensions existents entre el nord i el sud del país, instaurades per la política colonial francesa del "divideix i venceràs" i la política d'instrumentalització identitària. Les desigualtats i greuges que l'Estat malià i les seves elits polítiques han generat al país, han estat, el desenvolupament al sud del riu Níger, i implementant una política basada en la coacció i la militarització al nord. Al seu torn, en les causes de la rebel·lió àrab / tuareg, coexisteixen una altra multiplicitat de factors que ajuden a entendre la complexitat del conflicte.

Els principals factors que intervenen en el conflicte:

1. El domini dels pobles del sud.

2. Les tensions frontereres. La comunitat tuareg -bereberes nòmades-, està present en tots els països de la regió del Sahel: Líbia, Algèria, Níger, Burkina-Faso i Mali.

3. La divisió com a estratègia de contenció. Després de la independència les noves elits locals del sud van implementar una estratègia de divisió i confrontació en les poblacions del nord, amb l'objectiu d'impedir la unitat i mantenir fragmentat al nord.

4. La preeminència del control polític i militar sobre el sud.

5. L'heterogeneïtat dels pobles de la regió d'Azawad¹⁰ i la seva instrumentalització pel govern. La història de la regió i la instrumentalització del factor ètnic / identitari per part de les autoritats malianes ha fet créixer les divisions internes en les poblacions del nord, poblades per diferents grups, clans i comunitats

6. La desocupació, la pobresa i el descontentament juvenil. Mali és un país on més de la meitat de la seva població és jove -el 47,6% està per sota dels 14 anys i un altre 19% a la franja entre 15-24 anys.

7. La permeabilitat de les fronteres. Les rutes migratòries que travessen el nord de Mali fins a Algèria o Líbia també han estat utilitzades per a la proliferació de l'economia il·lícita, emergint una profunda economia de guerra que és exercida mitjançant el control del contraban de tabac, drogues, armes, vehicles i fins i tot el tràfic de persones migrants.

8. La història contemporània de rebel·lions dels pobles àrabs i tuaregs contra l'estat.

9. L'impacte d'interessos externs. Les relacions històriques que ha mantingut la regió d'Azawad amb els països fronterers, especialment amb Algèria i Líbia, també han estat un factor fonamental que explica la conflictivitat. L'interès de les potències de la regió pel control estratègic del Sahel, a causa de raons d'àmbit econòmic, polític o de securització. La Líbia de Muammar Gaddafi va ser el gran

¹⁰ **Azawad:** és un territori situat a l'Àfrica Occidental que va ser declarat unilateralment independent. És reconegut internacionalment com a part de la República de Mali.

aliat del poble tuareg, sota la premissa d'impulsar la idea de la unitat africana gaddafista. L'elevada migració de tuaregs cap a Líbia.

Es poden agrupar els diferents grups armats presents en el conflicte de Mali en tres grans categories:

1. Moviments armats rebels de tall àrab / tuareg, oposats al govern central i partidaris de la independència de la regió de l'Azawad.
2. Moviments i milícies armades progovernamentals, partidaris de la integritat territorial de Mali.
3. Organitzacions de tall gihadista, amb nexes amb Al-Qaida o l'Estat Islàmic (ISIS), i amb un projecte que inclou la creació d'un emirat al Sàhara, la implantació de la Llei islàmica o xaria al país, i la creació d'un potencial embrió per a l'expansió del califat (Escola de cultura de pau, 2015).

Amb la diversitat de grups armats que defensen diferents ideals i representen distints bàndols, existeix l'adoctrinament dels nens i nenes per a formar-hi part. Les Nacions Unides verifica que 59 nens havien estat reclutats i utilitzats, tots ells homes, alguns de tan sols 11 anys d'edat. La majoria d'ells van ser reclutats durant el primer semestre de 2013 pel Moviment per la Unitat i la Jihad a l'Àfrica Occidental (MUYAO) i el Moviment Nacional per a l'Alliberament de Azarad (MNLA) i van ser utilitzats en combat, llocs de control i funcions de suport. Presumptament, les famílies, els imants i els dirigents comunitaris van facilitar el reclutament de nens en grups armats (Teinteresa.com, 2015) .

NEPAL

El conflicte armat va començar el mes de febrer de 1996 quan el Partit Comunista del Nepal-Maoista (NKP-M), no compartia la desviació parlamentària del Partit. fart del feudalisme que encara imperava en les àrees rurals i de no veure assolits els seus objectius polítics, va iniciar un aixecament conegut com “la guerra del poble”.

Les seves principals aspiracions eren enderrocar la monarquia i, a través d'una república popular, acabar amb les desigualtats socials i els vestigis del

feudalisme. Els rebels no creien en el sistema de castes heretat del sistema indi que donava lloc a grans desigualtats socials. El moviment va sorgir com a resposta al malestar social creixent motivat per la falta de respostes per part del govern davant d'una pobresa que afectava el 40% de la població.

La inestabilitat que regnava a les institucions no ajudava en absolut i la situació de conflicte, que cada vegada anava a més, fet que va agreujar el debilitament del govern i la seva incapacitat d'afrontar els problemes polítics, i els econòmics.

La guerrilla va anar creixent poc a poc, i per finançar-se no dubtaven en atracar bancs, traficar amb drogues, extorsionar camperols i comerciants amb recursos o exigir el pagament d'impostos revolucionaris.

Però la treva dels maoistes va durar poc en veure que les seves reivindicacions (d'establiment d'un executiu d'unitat nacional, de convocatòria d'eleccions per a una assemblea constituent i d'abolició de la monarquia) no serien concedides. A partir d'aquest moment els atacs de la guerrilla es van intensificar i va tenir lloc una onada de violència sense precedents al Nepal.

Els rebels maoistes van reclutar milers de nens durant el conflicte armat amb el govern. Els maoistes solien visitar els col·legis rurals per presentar programes culturals que incloïen cançons, balls i discursos. En aquests discursos, els maoistes els deien als nens que combatien "pel poble" i contra la corrupció, i que tots havien de recolzar-los. Durant una investigació efectuada per HRW el 2006, un noi de 16 anys explicava que els maoistes havien començat a anar al seu col·legi quan ell tenia 13 anys, en sisè, i s'havien presentat gairebé cada dia durant tres anys. Quan estava en novè, dels seus 50 companys de classe, 45 s'havien unit ja als maoistes. Explicava que ell també havia decidit unir-se. Els discursos li havien impressionat i s'havia sentit influït "pel que deien de combatre pel poble" (Saura, 2006).

Finalment, al 2006 es va firmar l'acord de pau.

NIGERIA

El 1999, les eleccions legislatives donaren la majoria al partit del nou president, el Partit Democràtic del Poble. Després de setze anys de règim militar, el sistema no semblà afavorir l'estabilitat ni la pacificació del país.

Posteriorment, l'anunci presidencial de reforma constitucional aixecà un gran nombre de protestes pel procediment, titllat d'excloent, i l'absència d'un referèndum previst per a la seva ratificació. L'autoritarisme d'aquesta i altres mesures no contribuïren, ans al contrari, a mitigar la violència crònica de caràcter etnicoreligiós, esdevinguda una de les més altes del món (en 1999-2003, el nombre de morts per aquests conflictes superà els 10.000, a banda dels ferits i desplaçats).

Entre les explosions de violència més greus del segle XXI, amb centenars i a vegades milers de morts, destacaren les que es produïren arran de la introducció de la pena de mort per lapidació de dones acusades d'adulteri, i també els enfrontaments de base ètnica a l'estat de Delta. També contribueixen a exacerbar la violència les rivalitats per a apropiar-se de la producció petrolera, principal font de riquesa de Nigèria. La mala administració dels beneficis del petroli i l'erràtica política energètica per la necessitat d'importar la major part del combustible refinat a causa d'instal·lacions inadequades, sabotatges i corrupció, han enfonsat la indústria i han frenat les inversions estrangeres.

Els anys següents van estar marcats per diversos cops contra la corrupció i per l'evolució oposada dels dos conflictes armats més importants: pel que fa al Delta, després de mesos de violència intermitent, i l'alliberament del principal grup rebel de la zona. Per contra, a la ciutat de Jos es reproduïren els enfrontaments entre cristians i musulmans, i el juliol del 2009 l'organització terrorista islamista Boko Haram provocà centenars de morts en una ofensiva per a imposar la xaria a tot el país, ofensiva a la qual l'exèrcit respongué amb una represàlia que provocà la mort del líder del moviment.

A partir de 2010 van ser anys marcats sobretot per una intensificació dels atemptats de Boko Haram, el qual, amb les seves massacres, segrestos massius i el control d'àmplies zones del nord de Nigèria, es convertí en un dels principals exponents del terrorisme al món al segle XXI i, al mateix temps, posà de manifest l'escassa efectivitat de la resposta de l'Estat nigerià (Enciclopèdia.cat).

PAKISTÁN

L'Estat pakistanès es va crear a l'any 1947 després de la divisió de l'Índia britànica. Des de llavors fins al 1971, el territori pakistanès estigué dividit en dos per l'Índia. Aquest darrer any però, la província del Pakistan Oriental es rebel·là contra el govern d'Islamabad i, amb ajuda de l'exèrcit indi, declarà la independència, configurant l'actual estat de Bangladesh. Pakistan és un estat de creació dèbil que va comptar amb molts refugiats durant la seva creació.

La història política pakistanesa es divideix en períodes alternats de dictadures militars i governs democràtics civils. Malgrat la proclamació de la Constitució i la declaració del país com a República islàmica el 1956, els militars van prendre el control del govern el 1958, mantenint-lo durant poc més de deu anys. Poc després de la guerra indo-pakistanesa de 1971, s'establí un govern civil. Després d'una dictadura que va incloure un procés d'islamització, i una dècada democràtica fins a l'any 1999, hi ha un cop d'estat.

A nivell econòmic, Pakistan és un país amb moltes desigualtats entre les diferents províncies que inverteix molt poc diners en educació i sanitat. Conseqüentment, les índexs d'alfabetització son molt baixes.

Per tot això, la situació general dels Drets Humans és preocupant: Pakistan és el 4rt país del món que més aplica la pena de mort; existeix discriminació per les desigualtats socioeconòmiques; els serveis secrets del exèrcit juguen un paper que fomenta la violència i els abusos; la fragilitat com a conseqüència dels conflictes armats amb Afganistan i Cachemira.

A més, les dones pateixen aquestes vulneracions en les seves pells: d'importància de la tradició patriarcal, índexs molt baixos d'alfabetització, nivells molt elevats de violència contra les dones: violacions (individuals i de grup), nus públics, crims d'honor, karo kari¹¹, assassinat i segrest.

La infància també pateix moltes vulneracions als drets humans: falta d'escolarització, treball infantil, explotació sexual...

Tot allò es uneix amb els conflictes armats que pateix Pakistan: el conflicte armat a la zona nord-oest sorgeix com a conseqüència del conflicte armat a l'Afganistan després dels bombardeigs nord-americans el 2001 i el conflicte de Cachemira.

¹¹ **Karo Kari**: una forma d'assassinat ritual per relacions il·lícites entre homes i dones, que s'emmarca en les anomenades morts per honor

En aquest context de precarietat en matèria de compliment de drets humans i les condicions de la infància són dèbils i la possibilitat de ser reclutats en grups terroristes armats és una possibilitat, en el cas dels nens.

Mentre que les nenes en molts venen casades amb homes més gran quan són encara infants o adolescents (Servei Civil Internacional de Catalunya, 2008).

SIERRA LEONA

El conflicte armat de Sierra Leone ha sigut un dels més violents dels anys 90. Neix de l'oposició entre unes elits criolles -ex esclaus vinguts de Nord Amèrica i el Carib concentrades a la costa del país i les poblacions tribals de l'interior, marginades tant del poder polític com de l'econòmic. En un context de corrupció política i de crisi econòmica greu, el grup armat d'oposició Front Revolucionari Unit (RUF segons les sigles en anglès) inicia, al 1991, l'atac al Govern.

Aviat apareixen altres grups armats - les Forces de Defensa Civil (FDC) i els West Side Boys - per defensar, també, millores en la representació política i en la repartició de la riquesa. Aquestes demandes, però, s'obliden ràpidament, generalitzant violacions massives i indiscriminades dels drets humans. A finals dels anys 90, finalment, la manca de suport de la població als grups armats i la pressió internacional forcen a les parts a negociar un alto el foc que obre les portes a la fi del conflicte armat.

El conflicte armat comença a capgirar-se al 1999 quan, després de sagnants operacions armades de diversos grups armats, la comunitat internacional fa pressió sobre les parts per negociar la fi de les hostilitats. Així es signen els Acords de Lomé, que reparteixen el poder entre el govern i el grup armat d'oposició RUF. Tot i frenar la violència, el Tractat no permet instaurar un alto el foc real. La Missió de Manteniment de la Pau de la ONU per a Sierra Leone (UNAMSIL), creada per implementar el Acords de Lomé (desmobilitzar els ex combatents del RUF, supervisar l'embargament d'armes, i vetllar per l'estabilitat del país), rep forts atacs armats del RUF i té fortes dificultats per a assolir la seva funció. Tot i així, a finals del 2000 es signen uns nou acords d'alto el foc, els Acords d'Abuja, que donen continuïtat als acords de Lomé, i que, aquest cop si, seran respectats pels grups armats.

A Sierra Leona, es calcula que 12.000 dels nens-soldat durant la guerra civil eren nenes, un estudi va descobrir que a totes les que declaraven que la seva principal funció era la de "combatent" les havien obligat també a ser esposes. Per exemple, el Front Unit Revolucionari va capturar a una nena anomenada Miata quan tenia 12 anys. La van escollir per ser "dona" captiva d'un dels comandaments de menor graduació i aviat es va quedar embarassada. Fins i tot mentre estava embarassada, se li exigia que lluités i va participar en combats fins al setè mes d'embaràs (Política Exterior, 2008).

SIRIA

Les parts en el conflicte armat van cometre amb impunitat crims de guerra i altres violacions greus del dret internacional humanitari, així com abusos contra els drets humans.

Les forces del govern i els seus aliats, especialment Rússia, van perpetrar atacs indiscriminats i atacs directes contra civils i béns civils mitjançant bombardejos aeris i d'artilleria. En els que van utilitzar armes químiques i altres armes prohibides internacionalment, matant i ferint a centenars de persones.

Les forces governamentals van mantenir setges prolongats en zones densament poblades on van limitar l'accés a l'ajuda humanitària i mèdica a milers de civils. Les forces del govern i governs estrangers van negociar acords locals que van provocar el desplaçament forçat de milers de civils després setges prolongats i atacs il·legítims.

Les forces de seguretat van detenir i van seguir mantenint recloses a desenes de milers de persones, entre elles activistes la labor era pacífica, personal humanitari, professionals del dret i periodistes, sotmetent a moltes a desaparició forçada i a tortura o altres maltractaments que van causar diverses morts.

Els grups armats d'oposició van bombardejar indiscriminadament zones civils i van sotmetre a setge prolongat zones predominantment civils, limitant l'accés a l'ajuda humanitària i mèdica. El grup armat Estat Islàmic va cometre homicidis il·legítims de civils, als que va bombardejar i va utilitzar com a escuts humans. Les forces de la coalició dirigida pels Estats Units van efectuar atacs contra

l'Estat Islàmic en què van morir i van resultar ferits civils, de vegades en violació del dret internacional humanitari. En concloure 2017, el conflicte havia causat més de 400.000 morts i desplaçat a més de 11 milions de persones dins i fora de Síria (Amnistia Internacional, 2018).

Les tropes sirianes durant els 7 anys de conflicte armat, han torturat i executat menors, utilitzant alguns nens/es de només 8 anys com "escuts humans", a més, són empresonats, torturats i executats. Durant les seves operacions contra els rebels, segons ha denunciat l'ONU en un informe publicat aquest dimarts.

Segons el informe de l'ONU Síria, recluta nens/es a partir de 9 anys han estat víctimes d'assassinats, mutilacions, detencions, empresonaments, tortures i maltractaments, inclosa la violència sexual i la seva utilització com a escuts humans.

Les operacions contra les escoles infantils són habituals, i aquestes instal·lacions s'usen després com a bases militars i centres de detenció. On 49 de les 108 persones assassinades eren nens de 2 i 3 anys, segons diversos testimonis.

La majoria de nens que van ser víctimes de la tortura mostren que els van pegar, els van embenar els ulls, van ser forçats a posicions incòmodes d'estrès, fetejats amb cables elèctrics, amenaçats amb cigarrets, i en un cas, sotmesos a descàrregues elèctriques als genitals. Un testimoni citat pels investigadors de l'ONU afirma haver vist un nen de 15 anys caure pels cops.

Segons l'organització Human Rights Watch, que manté un registre de violacions a Síria, almenys 1.176 nens han estat assassinats des de l'inici de la revolta, el febrer de l'any passat. A més, grups armats de l'oposició, entre ells l'Exèrcit Sirià Lliure, també es caracteritzen per reclutar a nens/es soldat (El Periódico, 2012) .

SOMALIA

El conflicte de Somàlia es produeix quan una coalició de moviments militars enderroca el règim dictatorial de Siad Barre al gener de 1991 (fi de la Guerra Freda) i tot seguit es trenca l'aliança per fragmentar-se en una sèrie de grups ètnics que lluitaran per fer-se amb el poder, quedant el país dividit en múltiples regions que seran controlades per diferents líders somalis.

Poc després, el Moviment Nacional Somali (SNM) proclamarà la independència del nord-oest de Somàlia, mentre que al sud, el Congrés Unit Somali (USC), la facció que controlava la capital, es dissol i esclataran combats entre els dos grups més importants. La guerra civil i una severa sequera portaran el país a patir una terrible crisi humanitària entre la població.

D'aquesta manera, Somàlia és un país sense Estat que existeix de manera indeterminada i que desenvolupa les seves activitats polítiques i econòmiques de forma diferent en funció del senyor de la guerra que controla la regió. Pel que fa a la guerra civil iniciada el 1991, aquesta continua lliurant sobretot al sud entre diversos senyors de la guerra que obtenen els seus beneficis amb la perpetuació d'un conflicte que ha causat més de 300.000 morts i més de 1,5 milions de desplaçats interns.

Hi ha tres causes principals per entendre aquesta fragmentació del país en diferents regions controlades per senyors de la guerra:

- La primera seria la pròpia història del país que a principis del segle XX es trobava dividit en 5 somàlies diferents controlades per França, Itàlia, Etiòpia, i dos del Regne Unit, una d'elles dirigides de forma indirecta per Kenya.
- La segona és deguda a la dictadura de Barre, ja que va aplicar una política de "divideix i venceràs", a més d'una repressió que ha generat una desconfiança de la població pel que fa a l'Estat.
- La tercera i última es basa en la concepció somali de societat: l'individualisme basat en els clans.

Des de 1995 es vol aconseguir el restabliment d'una autoritat nacional, i la consecució de la pau.

Des de llavors, la situació que es viu a Somàlia és la d'un país sense Estat dividit en tres regions clarament diferenciades:

- El nord: Es divideix en les regions del Nord-oest que corresponen a l'autoproclamat Estat de Somaliland i les regions del Nord-est que constitueixen l'autoproclamat Estat de Puntland, semitribal.

Pel que fa a Somaliland, s'està construint un Estat híbrid occidental-nòmada que ha portat a un aprofundiment democràtic, i en Puntland, hi ha certa estabilitat pel fet que és l'única part de Somàlia que s'ha lliurat de la destrucció de la guerra.

- El sud: Es troba en una difícil situació a causa d'una autoritat política fragmentada i contestada que ha paralitzat tots els negocis.

- La resta del país: Sobretot en el centre, es viu una fase de transició amb una autoritat política local rudimentària, però que compleix unes funcions bàsiques i l'economia genera prou per a la supervivència i un comerç mínim.

Al 2004, finalment el Govern Nacional presidit per Abdiqasim Salad Hassan, va signar un acord amb la resta de faccions somalis. L'acord contemplava el mètode d'elecció dels parlamentaris. Després de cinc anys, i unes eleccions, es redactarà una nova constitució per al país (Observatori Solidaritat UB).

Amnistia Internacional denuncia l'escala dels crims de guerra que afecten als nens i nenes somalis, inclòs el reclutament sistemàtic de nens i nenes soldats menors de 15 anys per grups islamistes armats.

A Somàlia, als nens i nenes se'ls recluta com a nens soldats i se'ls nega l'accés a l'educació; a més, moren o resulten ferits en atacs indiscriminats realitzats en zones poblades.

Els nens i nenes a Somàlia, pateixen perquè la mort pot arribar en qualsevol moment: poden matar-los, reclutar-los i enviar-los al capdavant. Al Shabab ¹²pot castigar-te per sentir música o portar roba 'que no hauries de portar', poden obligar-te a valer-te per tu mateix perquè has perdut als teus pares o pots fins i tot morir perquè no tens accés a atenció mèdica adequada."

¹² **Al Shabab:** el principal grup armat que s'oposa al govern. Ha imposat severes restriccions al dret a l'educació, impedit que algunes nenes assisteixin a l'escola, prohibint l'ensenyament de certes assignatures o utilitzant les escoles per adoctrinar als nens a fi que participin en els combats.

Al Shabab també utilitza mètodes de reclutament cada vegada més intimidatoris, atraient als nens amb la promesa de donar-los telèfons o diners, o fent batudes en escoles o cometent segrests en zones públiques.

Una nena de 13 anys de Mogadiscio va dir a Amnistia Internacional: Al Shabab va venir un matí i van dir als mestres que tots els nens havien de sortir de classe. Hi havia un automòbil esperant fora i van obligar a pujar als nens. Van matar a un mestre perquè es va negar a obeir.

Nens i nenes han estat víctimes de flagel·lacions i han presenciat altres abusos terribles contra els drets humans, com a lapidacions, amputacions i homicidis realitzats en públic per grups islamistes armats.

Entre els refugiats somalis, nens/es inclosos, hi ha un grau elevat de trauma com a conseqüència dels abusos contra els drets humans que han experimentat o presenciat durant el conflicte.

La comunitat internacional ha d'ampliar mesures de protecció concretes per al nombre cada vegada major de menors somalis separats de les seves famílies, i augmentar el suport psicològic i els programes d'educació destinats a la infància. És tracta d'un conflicte sense fi en el qual els nens/es experimenten horrors inimaginables diàriament. Si el món segueix fent cas omís dels crims de guerra que afecten a molts dels nens, corren el risc de convertir-se en una generació perduda (Amnistia Internacional, 2011).

SRI LANKA

Sri Lanka, és una República Democràtica Socialista de Sri Lanka, antiga Ceilan, sent actualment membre de la Commonwealth of Nations (Comunitat Britànica de Nacions).

Prop d'un 74% de la població de Sri Lanka és d'origen singalès, existint altres races en la que els tàmls autòctons i els tàmls procedents de l'Índia són la minoria més nombrosa amb aproximadament el 18% de la població. La resta de la població comprèn descendents de musulmans (àrabs), holandesos, malais i veddas (el poble indígena).

La seua principal religió és el budisme, que va arribar a Sri Lanka al segle III a.C., el qual presenta elements hindús i islàmics. Prop d'un 69% de la població és budista, el 15% hindú, el 8% cristiana i el 8% musulmana. Més del 70% de la població parla la llengua oficial, el cingala o singalès. El tàmil, una llengua dravídica del sud de l'Índia, és parlat pels pobles que viuen a les províncies septentrionals i orientals.

Tot i ser budista, la societat singalesa està estratificada en castes. Els tàmls de Sri Lanka reproduïxen les característiques del sistema de castes de l'Índia, encara que modificades. El principal partit polític és el Partit d'Unitat Nacional de tendència socialdemòcrata. Altres partits són el Partit de la Llibertat de Sri Lanka i altres grups separatistes tàmls (Revista Marina, 2001).

La diversitat de la població i els diferents sentiments de pertinença han creat les fonts de conflictes.

Els Tigres Tàmls han utilitzat nenes en atemptats suïcides, ja que travessen els controls de l'exèrcit sense ser detectades.

En alguns casos, els abusos de les forces governamentals indueixen als nens a unir-se als exèrcits de l'oposició. Els Tigres Tàmls porten més de dues dècades lluitant contra el govern. Encara que a molts nens els obliguen i els coaccionen perquè s'uneixin a les seves files, altres es presenten voluntaris perquè consideren que és el seu deure unir-se a la lluita per un Estat independent per a la minoria ètnica tàmil, o perquè han estat testimonis dels abusos contra els drets humans comesos per les forces governamentals contra membres de la seva família. Per exemple, HRW va entrevistar el 2004 a un noi de Sri Lanka que s'havia unit als Tigres Tàmls als 16 anys. La raó era que l'exèrcit havia cremat la casa i violat a les dones del seu barri. "Ens van torturar", declarava. Tot i que els esdeveniments que descrivia havien ocorregut quan ell era molt petit, van influir en la seva decisió d'unir-se als Tigres Tàmls anys després.

Una nena de Sri Lanka relatava a HRW: "La instrucció és molt difícil. No els importa que plogui o faci sol. Si estàs massa cansat i no pots seguir, et donen una pallissa. Un cop, poc després de enrolar, em vaig marejar. No podia seguir i vaig demanar que em deixessin descansar. Em van contestar: 'Som els Tigres. No pots descansar '. I després em van colpejar ".

SUDÁN DEL SUR/ SUDÁN

Sudan del Sud, el país més jove del món, va aconseguir la independència el 9 de juliol de 2011 després de diversos decennis de guerra, llargues negociacions i un referèndum sobre la secessió respecte al Sudan. No obstant això, l'alegria per la recentment adquirida llibertat va resultar efímera i les dissensions internes han enterbolit gran part de la seva curta vida com a Estat independent. El conflicte armat que va esclatar al desembre de 2013 persisteix en l'actualitat i té un efecte devastador per a milions de civils.

Els combats han tingut efectes devastadors en la població civil, inclosa l'amenaça de fam, violència política i alertes de possible genocidi. També ha donat lloc a la major crisi de refugiats d'Àfrica, la que més ràpidament creix i la tercera major del món després de les de Síria i Afganistan.

REPÚBLICA DEMOCRÀTICA DEL CONGO

República Democràtica del Congo és un país que durant el segle XX ha viscut immers en una situació de despotisme, absència i desintegració de l'Estat i explotació dels seus recursos naturals. Aquest escenari es va iniciar durant el període colonial belga (1885-1960) i, excepte un breu interval posterior a la independència el 1960, va continuar durant més de 30 anys sota una dictadura, caracteritzada per la repressió contra la dissidència política, greus violacions dels drets humans i l'enriquiment de les elits mobutistes a través de l'espoliació dels recursos naturals en benefici propi.

El control i l'espoliació dels recursos naturals ha contribuït a la perpetuació del conflicte i de la presència de les forces armades estrangeres. La signatura d'un alt el foc el 1999, i de diversos acords de pau entre 2002 i 2003, ha comportat la retirada de les tropes estrangeres i la configuració d'un govern de transició i posteriorment un govern electe, el 2006. Però no ha suposat la fi de la violència a l'est del país, a causa del paper de Rwanda i la presència de faccions de grups no desmobilitzats i de les FDLR, responsable del genocidi de Ruanda el 1994. L'incompliment dels acords de pau de 2009 va propiciar el 2012 la deserció dels militars de l'antic grup armat CNDP integrats en l'Exèrcit congolès, que van

organitzar una nova rebel·lió, anomenada M23, recolzada per Rwanda (Escola de cultura de pau, 2015).

Alguns analistes defineixen la violència actual a la República Democràtica del Congo (RDC) com una guerra de recursos, una guerra pel control de la regió Est, rica en jaciments naturals d'or, diamants, coure, cobalt, cassiterita i boscos de rica fusta.

Tot i que no són la causa que va donar origen a la violència, els recursos naturals han alimentat el conflicte en gran mesura. Des del poder colonial de finals del segle XIX fins als principals grups armats i els seus aliats regionals que s'enfronten pel poder polític, s'han valgut d'aquests recursos naturals com a forma de finançament i font de lucre. Per aquest motiu, la desmobilització de les forces de tenir en compte aquest component econòmic que no afavoreix la decisió de deixar les armes dels grups armats, indica Global Witness.

El paper de la dona en RDC no es té com a part activa del conflicte, les dones tampoc són incloses en les propostes polítiques de resolució, la qual cosa resulta ser un dels factors de fracàs, o com a mínim de fragilitat, dels intents de pacificació.

A l'est de la RDC es viu una altra de les més greus situacions humanitàries del món en la qual també les dones són les més perjudicades a causa, en part, a les discriminacions estructurals que pateixen i a la utilització de la violència basada en el gènere com a arma de guerra. Són, però, un element fonamental, encara que ignorat i invisible, de tots els aspectes de la història congoleesa (CongoR.D.visible, 2008).

UGANDA

El nord d'Uganda sofreix des de 1986 un conflicte armat en el qual el grup armat d'oposició Lord Resistance Army (LRA), mogut pel messianisme religiós del seu líder, Joseph Kony, intenta enderrocar el Govern, instaurar un règim basat en els Deu Manaments de la Bíblia i superar la marginació en la qual es troba la comunitat acholi. La violència contra la població civil, el segrest de milers de menors per engrossir les files del grup armat i els enfrontaments entre aquest i

les forces armades han provocat milers de víctimes mortals i el desplaçament forçat de dos milions de persones. L'LRA va anar ampliant les seves activitats al sud del Sudan fins que el 2002 el Govern sudanès va permetre a les forces armades ugandeses penetrar al seu territori en persecució del grup, provocant una escalada de la violència i l'ampliació del conflicte a aquesta zona.

Després de diversos contactes i temptatives exploratòries per iniciar un procés de pau entre representants del Govern i l'LRA en els anys noranta, i la irrupció de la Cort Penal Internacional dictaminant ordres d'arrest per als líders del grup, des de juliol de 2006 s'inicia un esperançador procés de pau a Juba, Sudan. En l'actualitat, aquest procés es troba pendent de la signatura de l'acord de pau definitiu, que hauria de tenir lloc a l'abril de 2008, encara que aquest moment s'ha posposat de manera indefinida, qui sap si definitivament, i pot arribar a suposar la ruptura definitiva del procés de pau i l'inici d'una nova fase de violència.

Al nord d'Uganda, l'LRA porta 20 anys combatent contra el govern del país. El grup té aterrida la població civil i ha comès atrocitats. Ja que no té suport popular, l'LRA ha raptat a milers de nens per omplir les seves files, arrencant de les llars, dels col·legis i dels campaments de desplaçats. Algunes fonts creuen que entre un 85 i un 90 per cent dels soldats de l'LRA van ser segrestats durant la seva infància. El grup dóna feina tàctiques brutals per exigir obediència, i obliga els nens a cometre atrocitats per trencar els llaços amb les seves comunitats d'origen, i matar altres nens per desobeir les ordres o tractar d'escapar. Al llarg de 20 anys, l'LRA ha segrestat a més de 30.000 nens. En alguns moments, el reclutament era una cosa tan habitual que cada nit milers de nens abandonaven casa, caminant llargues distàncies per dormir en un llogaret més segur o a les ciutats, abans que arriscar-se a ser raptats durant les batudes nocturnes de l'LRA. Aquests nens es coneixen com a "desplaçats nocturns" (Escola de cultura de pau, 2008).

IEMEN

La guerra al Iemen des de fa temps s'ha descrit com amagat o ignorat. No obstant això, ha durat des de llavors tres anys i immediatament va generar una crisi

assistència humanitària, descrita per la les agències internacionals com les més importants del món contemporani. L'epidèmia de còlera hauria tocat un milió de iemenites el 2017, però les xifres que circulen de vegades en situacions humanitàries és difícil de saber i, són en gran mesura desconeguts.

Iemen és un conflicte oblidat del món contemporani. A l'escàs interès mediàtic s'hi suma l'escassa repercussió directa sobre Occident (no hi arriben refugiats). La seva extensió en el temps i la complexitat d'una guerra que es lliura entre actors interns però també en clau regional, Aràbia Saudita i Iran donen suport als grups enfrontats.

Però, sobre el terreny hi ha una veritable crisi humanitària. Iemen, un dels països àrabs més pobres, ha patit una severa destrucció d'infraestructures que han contribuït a empitjorar les condicions de vida dels seus habitants, fins al punt de passar fam, i a l'extensió de l'epidèmia de còlera més ferotge dels últims temps durant l'any 2017. Segons dades de Nacions Unides, 10 dels 28 milions d'habitants necessiten ajuda amb urgència.

A aquest respecte, tampoc l'ONU ha estat capaç de llançar un missatge fort contra la perpetuació de la violència al país. De fet, l'Aràbia Saudita va aconseguir –després de fortes pressions– ser retirada de la llista negra de països en un informe sobre menors i conflictes armats que culpava a la coalició militar dirigida pels saudites de matar o ferir 683 nens i atacar desenes d'escoles i hospitals (Institut Europeu de la Mediterrània, 2018).

La situació al Iemen és particularment greu, amb cinc vegades més nens reclutats per conflictes armats el 2015 en comparació amb l'any anterior, tot i que en Unicef creuen que aquesta xifres són una estimació a la baixa. La setmana passada, l'ONU va comunicar que 1.700 nens, alguns de fins a 10 anys, han estat reclutats per lluitar en el conflicte del Iemen que ja va pel seu tercer any. La deteriorada situació del país el converteix en la pitjor crisi humanitària del món, amb gairebé 18,8 milions de persones necessitades d'ajuda i set milions a la vora de la fam.

Nacions Unides va verificar el reclutament de 106 nens, tots homes d'entre 6 i 17 anys d'edat. Els salafistes van reclutar 57 nens per lluitar contra Al-Houthi / Ansar Al-là en Dammaj, província de Saa'da. Els nens van ser reclutats

principalment en campanyes realitzades a les mesquites i els mercats de les províncies meridionals d'Abyan, Aden, Al Dhale, Amran i Lahj i, en alguns casos, havien rebut ensinistrament militar (Xarxanet.org, 2013).

Països on es realitzen projectes que utilitzen metodologies de mediació artística com a mitjà de recuperació i reinserció de nens i nenes que han participat en conflictes armats.

COLÒMBIA

Coros Chaminade

El projecte Coros Chaminade va dirigit a nens, nenes i joves, mitjançant la música. La creació d'aquest projectes, que treballa amb cors, neix de la situació que Medellín porta a l'esquena des de fa molt anys. Una ciutat mundialment coneguda per la droga i la violència. Entre d'altres projectes, aquests cors neixen per donar un espai segur a tots/es aquests nens/es que busquen sortir o no seguir la història d'aquesta ciutat.

És una proposta que aquest any porta 10 anys en funcionament, i on la seva gestió ve donada per l'església.

IRAK

The Taste of Displacement

El gust de desplaçament (2014) és un projecte de vídeo i una peça d'acompliment experimental que reuneix un grup divers de iraquians/es, transnacionals i diaspòrics des de diversos àmbits personals i professionals. Inclou les arts, l'activisme, l'acadèmia, el periodisme i la gastronomia, com a forma per compartir menjar.

Es va demanar als participants que proporcionessin una recepta iraquiana personalment significativa, que es va preparar i va servir comunament. Els actes performatius de l'elaboració d'aliments, el repartiment de receptes i el menjar

demostrin ser marques de memòria col·lectiva, identitat, política i socioeconomia.

El banquet artista-coreografiat ofereix un procés creatiu col·laboratiu amb un compromís crític entre els participants. Es presenten històries i records, que revelen les semblances i divergències en narratives personals i col·lectives i experiències de guerra, desplaçament i record. La trobada retrata una web complexa i diversa d'històries sociopolítiques que es manifesten a través de la congregació, fora de la seva terra natal, i només poden tenir lloc a la diàspora. El projecte pretén explorar gastronòmicament diverses interseccions, incloses les de memòria, trauma, dislocació i dieta. Les deliberacions culinàries, conceptuals i estètiques són part integrant del desenvolupament del projecte en curs.

El projecte està informat per textos i històries tan diverses com el llibre de cuina Baghdadi, al-Kitab al-Tabikh (El Llibre de Plats), de Ibn Sayyar Al-Waraq, receptes de les Nits àrabs, el menú de banquets inscrits de Ashurnasirpal II, a prop la porta del seu palau i la revolució de Zirayb de les arts culinàries de l'Espanya àrab medieval a càrrec de les cuines dels tribunals de Còrdova.

L'objectiu principal presenta a la taula qüestions relacionades amb la memòria col·lectiva, el trauma, la violència i les pràctiques creatives que es relacionen amb el passat, el present i el futur de l'Iraq. Inicialment vaig intentar interrogar explícitament la relació dels participants amb la Guerra de l'Iran i l'Iraq, Primera i Segona Guerra del Golf, incloent la invasió i l'ocupació dels EUA, així com les intervencions violentes continuades a l'Iraq.

És un projecte on es tracten les experiències traumàtiques provocades per la guerra, tractant el trauma i processos resilients. Dirigit a víctimes de guerra i infància militaritzada (Ibraaz, 2016).

Music in me

Music in Me treballa amb una gran xarxa d'organitzacions de socors i organitzacions de música locals. Junts, creem projectes sostenibles. Per exemple, les escoles de música del campament de refugiats de Rashidieh, a

prop de Beirut, al camp de Yarmouk a Damasc i a Silwan, una zona de privació de Jerusalem. El nostre objectiu és establir molts més projectes i poder arribar a molts i molts nens més refugiats.

Music in Me és una fundació benèfica situada als Països Baixos que organitza projectes d'educació musical per a persones i, sobretot, nens/es d'Orient Mitjà per millorar les seves vides, no pel que fa a la religió o el color polític. Això és necessari, ja que milions de persones s'han convertit en víctimes de la guerra, la violència i la inestabilitat política. Juntament amb músics i organitzacions locals, Music in Me arriba a centenars de nens/es en els districtes del gueto, els barris pobres i els camps de refugiats.

Music in Me considera la música com un poder únic amb la capacitat de crear miracles: la música permet que els nens vulnerables progressin cap a un futur on hi hagi perspectives de reconciliació i felicitat. La música pot alleujar el dolor emocional i frenar l'enuig convertint-se en violència. La música té el poder de reunir les persones perquè puguin vincular-se i comunicar-se amb altres cultures i nacionalitats. La música es pot utilitzar per expressar identitats culturals i regionals. Aplicat a l'educació, estimula la creativitat i l'expressió personal per a nens i adults. Es podria utilitzar com a eina terapèutica per alleujar l'estrès, el trauma i augmentar la confiança en un mateix.

Music in me dóna suport i organitza diferents projectes de desenvolupament relacionat amb música per a nens/es i joves pobres d'Orient Mitjà. La música en mi utilitza el poder de la música per millorar la tolerància i augmentar el respecte mutu entre les persones en zones de conflicte. La música uneix les persones i els ajuda a entendre's millor. Els projectes duradors també tenen com a objectiu millorar el nivell general de vida entre les moltes persones privades de l'Orient Mitjà. Al realitzar aquests objectius, Music in me està obert i encoratja totes les iniciatives entusiastes que controlem a la nostra missió.

El projecte s'estén arreu de Irak, Síria, Jordània, Líban, Israel i Palestina (Music in me).

LIBAN

SIERRA LEONA

Peacelinks

Peacelinks és una organització sense ànim de lucre no governamental, dirigida pels joves, formada el 1990 per capacitar els joves per avançar cap a un canvi positiu en la guerra de Sierra Leone. L'organització utilitza arts visuals i performatives per educar, entretenir i capacitar altres joves per superar el seu trauma de guerra, aprendre noves habilitats i liderar vides independents i productives.

L'organització va néixer del caos i la incertesa dels anys noranta com una resposta directa a la marginació dels joves i el terrible efecte de la guerra als futurs líders del país. Compost principalment d'ex-fills combatents, nens desplaçats, amputats, nens del carrer i altres joves desfavorits, el grup utilitza les arts; incloent-hi la pintura, el dibuix, la música, la dansa i el drama no només ajuden els nens traumatitzats a recuperar-se de les seves experiències debilitants, sinó també a fer comentaris sobre temes socials com ara la violència, la pobresa, la discriminació, la fam, l'analfabetisme, l'atur i el reclutament militar. El grup utilitza arts creatives per desglossar la guerra i superar la bretxa entre la "víctima" i la "víctima". A través de les arts, l'organització crea símbols de consciència nacional que reforcen el patriotisme, la pau, l'amor, la unitat i l'esperança.

Peacelinks es va formar amb tres objectius principals:

Apoderament

L'organització té com a objectiu conscienciar sobre els perills de la militarització juvenil i, per tant, potenciar els joves per un canvi positiu. Mitjançant noves habilitats, l'organització ofereix als joves una sensació d'apoderament i d'inspiració als altres per utilitzar els seus talents i energia creatius amb finalitats constructives i no destructives. En aquest sentit, la majoria dels projectes de

l'organització s'han dut a terme en comunitats amb grans concentracions de nens privats i de risc.

Reconciliació a través de les arts

Peacelinks té com a objectiu bridgear la bretxa entre comunitats adversàries i guarir les ferides de la guerra. El grup utilitza arts escèniques que específicament transmet missatges d'unitat i no-violència destinats a restablir la confiança i la confiança que són tan essencials per a les societats més properes. El grup crea cançons i danses coreogràfiques que utilitzen gestos simbòlics, disfresses i altres dispositius visuals per comunicar missatges de pau i reconciliació. Al reunir els nens de totes les faccions en conflicte i de tots els àmbits socioeconòmics, Peacelinks mostra vivament a la comunitat d'adults la possibilitat i beneficis de reconciliar-se amb els antics adversaris.

Seguiment de les qüestions de benestar dels joves i polítiques d'influència

Peacelinks pretén cridar l'atenció sobre els grans problemes que afecten els joves del país i influir en els responsables polítics, tant locals com internacionals, per abordar aquests problemes. En Sierra Leone, cansada per la guerra i la pobresa, els joves han de lluitar contra la pobresa, la desocupació, la manca d'atenció mèdica adequada i les bones instal·lacions educatives. No és sorprenent, per tant, que la taxa d'abandonament sigui alta. Amb poca o cap esperança per a un futur millor, molts es desplacen a les drogues, a les minions, a la prostitució, per nomenar només alguns. Peacelinks realitza investigacions sobre aquests problemes socials i proposa recomanacions concretes sobre com es poden abordar amb la participació total dels beneficiaris.

L'organització realitza concerts gratuïts en institucions propenses a conflictes, com escoles, camps de refugiats, centres d'atenció provisionals. En aquest procés, el grup no només entén sinó que també obre canals de comunió entre diverses circumscripcions antagòniques que s'han desenvolupat durant la guerra. Al portar ex-fills combatents a comunitats que una vegada van aterroritzar, i on eren comprensibles i temuts, el programa de divulgació va proporcionar una plataforma perquè els dos grups es coneguessin al costat de la història. Per als

nens, el seu nou paper com a músics, ballarins i artistes visuals, donant alguna cosa a la comunitat, va jugar un paper immens en el seu camí cap a la recuperació i l'acceptació social.

- Música per la pau

Amb la intenció de difondre el missatge i la pau de la reconciliació, i per recaptar fons, Peacelinks va realitzar nombrosos enregistraments de cançons originals de pau a partir de 1996 amb l'àlbum aclamat a nivell nacional Believe in Peace. Això va ser seguit per Torch of Love en 1999 i Reconciliation en 2002. Els títols dels àlbums i les cançons van ser explicatius: els nens són el futur no només va destacar el potencial de la joventut com a instruments de canvi positiu, sinó també dels perills per al creixement social en general, d'humitejar els seus somnis per a un futur millor; Desarm va ser una crida directa als líders per desmobilitzar-se de les files i reintegrar tots els nens soldats a la societat civil. Aquestes cançons van ser gravades tant en anglès com en idiomes nadius.

- Exposicions d'art

Peacelinks organitza periòdicament exposicions d'art que reflecteixen la guerra i les experiències de pau dels nens. Expliquen les seves històries a través de pintures, dibuixos i talles de fusta que reflecteixen una gran varietat d'emocions: tristesa i felicitat, odi i amor, desesperació i esperança. Al llarg dels anys, l'obra d'aquests projectes ha estat exposada al llarg dels anys a nivell nacional i internacional i ha atret l'atenció d'investigadors i organitzacions de tot el món.

- Programes de pràctiques comunitàries

Peacelinks dirigeix programes de pràctiques a la comunitat per a joves de diverses institucions interessades en el projecte d'art per a la pau. Els beneficiaris solen ser seleccionats directament per les seves comunitats o institucions i se'ls proporciona una formació pràctica gratuïta en arts visuals i d'interpretació.

- Formació de competències professionals

Peacelinks ofereix formació gratuïta de capacitat professional a joves desfavorits de tot el país. Els joves estan equipats amb habilitats per a la vida, com la sastreria, el batik i el tingor de l'època, la reparació d'automòbils i la fusteria. Equipats amb aquestes noves habilitats generadores d'ingressos, els graduats van a liderar vides independents.

- Principis rectors de l'organització

Els valors de les vores de valors indiquen la singularitat individual i la cohesió grupal. La formació de l'organització posa l'accent en les opinions individuals i en les decisions de grup. Tots els programes s'inicien, planifiquen i s'implementen com a grup. Es nomenen comitès especials per afinar els detalls i informar-ne de nou a la pertinença general. D'aquesta manera, els membres aprenen valors socials tan importants com la construcció del consens, la cooperació, la paciència i el respecte a les opinions divergents. Per als nens que han estat doctrinats en la filosofia 'Might is Right', els valors socials de donar i prendre són vitals per no tornar a adaptar-se a la vida civil (Peacelinks, 2006)

SIRIA

Music in me

Project Amal ou Salam

El projecte Amal o Salam, que significa Project Hope and Peace, és una organització de base dedicada a capacitar els nens de Síria per reconstruir el seu país i treballar per la pau. Això es fa a través de campaments de dia amb nens sirians, donacions materials (com ara llibres per pintar, jocs i material esportiu), esdeveniments de vacances i suport monetari d'escoles tant dins com fora de Síria.

Missió

El projecte Amal o Salam és una organització de base dirigida per voluntaris que patrocina escoles i ofereix tallers per als nens refugiats sirians. Utilitzem activitats de música, art, esports, fotografia i creació d'equips per ensenyar als nens sobre la confiança i la unitat i ajudar-los a fer front al trauma que han patit. Els nostres tallers ofereixen un diàleg obert, que ofereix als nens un espai segur per abordar els problemes que afronten i desenvolupar les seves idees i visions pròpies del futur de Síria. A més de realitzar tallers a les zones de refugiats a Turquia, Jordània i el Líban i a l'interior de Síria, el projecte Amal o Salam també patrocina les escoles d'aquests països i respon a les necessitats urgents de la comunitat de refugiats sirians. El projecte Amal o Salam creu que cada nen té dret a una educació, a una infància lliure de traumes i violència, i a l'esperança d'un futur pacífic.

Els nens sirians són les víctimes més afectades en el conflicte recent. Han perdut les seves llars, els seus amics i les seves escoles, i molts han perdut familiars. Aquests nens han sacrificat tot el que els és familiar per a una revolució que ni tan sols poden començar a comprendre. Avui la meitat de tots els refugiats sirians registrats són nens; alguns no han conegut res més que camps de guerra i refugiats per a tota la seva vida, i molts tenen accés limitat o no a l'educació, la teràpia o qualsevol activitat recreativa. El projecte Amal o Salam fa un ús innovador d'esports, arts i altres activitats que no es presenten en els campaments per donar suport al benestar mental, emocional i físic dels nens i donar-los la possibilitat de tornar a ser nens.

Escola Amal ou Salam

El projecte Amal o Salam exerceix una escola de refugiats a Jarash, Jordània, i també dóna suport a altres escoles del país. Proporcionem material escolar per als nens: llapis, llibres, gomes d'esborrar, llibres per pintar, quaderns, a més de material d'art i material esportiu. Volem que els nens tinguin un lloc per aprendre i créixer tots els dies, i recolzem plenament els professors que estan realitzant la important tasca d'educar la propera generació de Síria. Estem compromesos amb aquests nens i oferim totes les oportunitats que puguem a mesura que creixen en un entorn que els priva dels serveis més bàsics.

Metes/ Objectius

La societat siriana no promou expressar o compartir emocions. Els pares i els professors sovint no estan preparats per proporcionar el suport que necessiten aquests nens. Quan el PTSD i la depressió no es tracten en nens, poden provocar flashbacks, inestabilitat emocional, comportament violent i agressiu, malsons, aïllament i baix rendiment acadèmic. Ajudar a la propera generació a afrontar el trauma i la tragèdia de la guerra, els ajudem a esdevenir membres sòlids, capaços i productius de la societat disposats a reconstruir el seu país.

Els nens són el futur de Síria. Són l'única esperança de reviure el país, i creiem que és important per potenciar-los. És important inspirar l'esperança, posar somriures a les seves cares i recordar-los el que síria havia estat i el que té el potencial de tornar-se a fer. Volem donar-los la possibilitat de ser nens i no víctimes: ser més que una "generació perduda" (Project Amal ou Salam, 2018).

.

SRI LANKA

Centre for Performing Arts

Fundat a Jaffna el 1965, el Centre d'Arts Escèniques és l'organització més llarga de Sri Lanka que utilitza arts per a la consolidació de la pau. El centre se centra en les arts escèniques com un mètode per a la resolució de conflictes, la curació i la promoció de la convivència i la cooperació mútua entre persones de diferents orígens ètnics i religiosos. Degut al seu mètode únic d'acostar-se a la consolidació de la pau, el Centre va poder difondre's des de Jaffna a totes les altres zones del país. Actualment hi ha més de 25 centres en diferents parts de Sri Lanka, parlant tant de Cingalès com de Tàmil.

El centre disposa de diferents programes de construcció de pau dissenyats per a diferents grups d'edat, que s'ocupen de les principals qüestions sotmeses a cada franja d'edat. Per exemple, animen a les dones a utilitzar el rendiment com a forma d'expressar les seves experiències úniques de conflicte. Amb els nens, utilitzen més jocs i música per reunir-los amb altres nens de diferents procedències ètniques i religioses. El Centre fa ús de la música, el ball i el drama per donar suport a l'expressió de conflictes de les persones, facilitar la curació i animar-los a escoltar-se. Un altre enfocament dels seus és tornar a contar històries històriques segons el context actual. Relacionen antigues èpies com

Ashoka i Ramayanaya amb què estan tots coneguts a Sri Lanka, explicant-los d'una manera que posa de manifest la destrucció de la guerra i el patiment de persones que pertanyen a totes les races. El Centre promou els drets humans i la democràcia a través de les seves pràctiques.

La pròpia organització incorpora diversitat i harmonia etno-religioses. Tenen personal de totes les ètnies del país i han desenvolupat una reputació com una organització justa i imparcial. Com a tals, han estat capaços de moure's lliurement entre el nord-est i el sud fins i tot durant els temps de conflicte i avui, en temps de pau, les seves activitats són encara més prolífiques (Peace insight, 2016).

SUDAN

Theatre Al-Bugaa

La companyia de teatre dona dos premis per ajudar a construir un centre mèdic a Darfur que ofereix una atenció mèdica i una teràpia artística creativa per a dones i nens.

El que pretén la companyia de teatre és ajudar a construir ponts i resoldre conflictes a Sudan. Entre ells la transformació de nens i nenes soldats, ja que creu en el poder transformador de les arts.

Al 2004 es va fundar el Teatre Al-Buqaa, que forma part del Centre de Teatre de les zones de conflicte de Khartum. El meu grup viatja per zones de conflicte al Sudan i escenifica les representacions de nens soldats i orfes de guerra basats en el patrimoni cultural sudanès. Pot ser difícil imaginar el teatre en un país com el Sudan, on la guerra es va produir durant dècades entre el nord i el sud i encara continua entre els grups rebels.

L' esforç teatral va començar després de l'obertura de la Aldea Infantil SOS a Malakal, la capital de l'Estat del Nil Superior, en el primer país independent del sud del Sudan. Es nota que els nens/es al mercat de la ciutat acudeixen a la recerca d'aliments. Són desafiants i propensos a la violència en poques paraules.

Aquests nens/es són soldats, d'edats entre 12 i 17 anys, dels països veïns. Reclutats per la força durant el conflicte, van quedar encallats a Malakal¹³ després de la seva desmobilització. No volen contacte visual, ni parlar ni somriure.

· Retrat de dos nois adolescents al poble infantil de Khartoum SOS a Sudan.

Durant set dies els vaig dir set històries. El vuitè dia, no m'he mostrat. El novè dia, m'esperaven. Els vaig dir que era el seu torn fer alguna cosa, i va suggerir que actuessin la primera història, junts, perquè el drama consisteix en l'esforç grupal. Al principi es van negar i es van marxar. L'endemà van tornar. Van decidir sobre els rols -no cosa fàcil per a aquests nois- i es van assajar.

Una vegada que havien superat aquesta conjuntura crítica, era possible ajudar-los a treballar a través del seu dolor i sofriment. En un país on els records amargs són forts, el drama ajuda els nens a expressar la seva ira. A través d'actuar i cantar, aquests joves van poder restablir connexions amb una forma de vida tradicional, que va ajudar a traslladar-los cap a la reconciliació.

Ali Mahdi director nacional de SOS-Sudan, aplica els seus talents per donar esperança als futurs esperen un futur més brillant. Patrocina un nen SOS avui i dóna als nens vulnerables l'oportunitat de créixer en adults ben socialitzats i productius que treballen junts per millorar-se a si mateixos i al món (SOS Children's villages, 2011).

REPÚBLICA DEMOCRATICA DEL CONGO

My neighbor is my brother

Les províncies de Tanganyika i Haut-Katanga, conegudes pels seus rics dipòsits de coure i altres metalls, solien ser una àrea estable de la RDC. El 2013, la regió ha entrat en conflicte, enfrontant-se a les tribus dels Luba i els Twa; des

¹³ **Malakal:** és un ciutat de Sudan del Sud, capital de l'estat Alt Nil.

d'aleshores, les relacions entre les comunitats han estat definides per una profunda desconfiança i alta tensió.

Amb el suport del Fons Social Nacional, responem a la necessitat de reconciliació de la població i recolzem els esforços del govern per recuperar l'estabilitat amb el projecte Jirani Ni Ndugu: "El meu veí és el meu germà".

En estreta col·laboració amb líders tradicionals i professors locals, vam formar 25 comitès de pau per mitigar els conflictes locals. Amb el nostre suport, aquestes comissions organitzen activitats de solidaritat, esdeveniments esportius i iniciatives públiques que obren un espai de diàleg i cooperació entre el Twa i el Luba.

També fem servir el teatre participatiu per iniciar converses entre els dos grups, ajudant a cada costat a canviar la seva perspectiva sobre el conflicte. Les representacions de grups de teatre entrenats i recolzats pel nostre personal combinen temes seriosos amb humor. Durant cada obra de teatre, el públic s'anima a interactuar amb els actors i trobar solucions no violentes als problemes presentats a l'escenari.

"A través d'aquesta interpretació he après que els nens Twa tenen el dret d'anar a l'escola com els meus propis fills. Ha canviat la manera de veure el Twa a la meua comunitat".

La programació de ràdio també forma part del nostre conjunt d'eines. Jirani Ni Ndugu és també una telenovel·la popular, transmesa setmanalment pels nostres socis de ràdio en tota la regió. Ajuda a dissipar informació errònia, rumors i prejudicis, i mostra maneres de resoldre els conflictes pacíficament. Als clubs que escolten les províncies de destinació, animem al públic a discutir els temes que es presenten al programa i aportar comentaris que ens ajudin a millorar la qualitat de l'espectacle.

A mesura que continuem promovent la resolució de conflictes no violents al Congo oriental, les províncies de Tanganyika i Haut-Katanga continuaran sent una àrea estratègica d'interès per al nostre treball en els propers anys (Search for common ground, 2018).

UGANDA

Shropshire Music Foundation. Child Song Uganda (+Invisible Children)

Des de 2005, SMF (Shropshire Music Foundation) ofereix classes de música a diverses escoles primàries i secundàries de Gulu, incloent l'escola temporal Awere (una escola desplaçada per a estudiants del poble destruït d'Awere), Gulu Central, l'escola primària del Sant Rosari i una nova escola infantil i primària obert per als nens nascuts mentre les seves mares eren nens soldats. Les classes inclouen inici de Pennywhistle, cant i iniciació del tambor.

Labala és un altre projecte de SMF dirigit a una gran població d'ex-nens soldats, que han tingut una gran dificultat per integrar-se a la comunitat, i els joves ugandesos que tenen membres de la família desapareguts i morts. A través de les classes de música que ofereix, aquests joves podien unir-se i formar part de la comunitat local (SMF, 2018).

Children of peace Project: digital art therapy

En aquest projecte es narra l'experiència d'un dibuixant que comença a saber que és l'art teràpia, i de manera no professional decideix fer un projecte amb comunitats d'Uganda que han patit conflictes, i que hi ha gran nombre d'ex nens/es soldats. La metodologia de treball consisteix en una gran “ tablet” per utilitzar i participar en la teràpia d'art digital. Primerament, l'objectiu era realitzar un dibuix sobre el passat, el que cada persona havia viscut i com veuen o els agradaria el futur (Art therapy, 2018).

5.4. Anàlisi de les dades i discussió

Per a realitzar l'anàlisi dels resultats de la investigació, s'expressen a continuació els diferents paràmetres que s'han recollit amb la recerca bibliogràfica, teòrica i de testimonis dels conflictes. A més, dels projectes que utilitzen la Mediació Artística com a metodologia per a la recuperació dels traumes patits en els i les infants que han participat en hostilitats.

Primerament, analitzarem els projectes i les seves característiques:

Tipus de població a qui va destinats els projectes:

	Nens i nenes soldats	Infants i Joves	Homes	Dones	Comunitats
Children of peace Project: digital art therapy	X	X	X	?	X
Shropshire Music Foundation. Child Song Uganda	X	X			
My neighbor is my brother	X	X	X	X	X
Theatre Al- Bugaa	X	X		X	
Centre for Performing Arts	X	X		X	
Project Amal ou Salam	X	X			
Music in me	X	X			X
Peacelinks	X	X	X	X	X
The Taste of Displacement	X				
Coros chaminade	X				

Amb l'anterior taula queda més visual els destinataris de cada projecte.

D'aquesta taula s'extrauen les següents conclusions:

El que destaca principalment és que tots els projectes atenen a nens/es soldats, ex nens/es soldats o infància militaritzada. A més, huit dels deu projectes artístics que existeixen als món destinats a aquesta problemàtica, van destinats a nens, nenes i joves que potser no han participat directament en els conflictes armats, però que l'han viscut de prop i han estat afectats igualment per la guerra patida en el seu territori.

També és d'especial interès que quatre projectes treballen amb infància, joventut, homes, dones i per una recuperació total de la comunitat, que en molts casos pateixen desestructuracions socials molt fortes i que han perdurat durant molts anys, i molts dels infants i joves només han viscut la violència, el temor a ser atacat, raptat o assassinat, o a la família. Dos d'aquests quatre projectes (Theatre Al- Bugaa i el Center for performing arts) enfoquen la seva acció en nens/es, joves i dones, deixant exclòs el col·lectiu masculí. Aquests dos casos es donen en països africans.

Dels 10 projectes 4 treballen per al conjunt de la societat/ comunitat, que cal destacar la seva importància, ja que les persones adultes són fonamentals per a propiciar la cultura de pau en una societat i reeconstuir la imatge de la comunitat per als seus nens/es i joves. A més, molts d'aquests adults en la infància s'han pogut veure envoltats en el mateix tipus de problemàtiques, i tot i que potser han passat anys si el trauma no s'ha tractat continuen presents a dins d'ells/es. Aquests factors es pot reflectir en els fills/es.

En aquesta taula no s'ha incorporat la categoria de víctimes de guerra, perquè entenem que tots els ítems (nens soldats, joves, homes...) són víctimes de guerra.

Finalment, en el projecte Children of peace project, va dirigit principalment als infants i joves, però a més a la reconstrucció de la societat fragmentada i plena de carències socioafectives. El que em sorgeix el dubte és si hi participen dones, ja que al vídeo del projecte no apareix cap presència femenina ni anomenat en la descripció del projecte.

Objectius que tenen cada projecte:

Per el que fa als objectius tots els projectes tenen versemblances i els seus objectius són pràcticament iguals, partint de que d'alguns s'ha pogut recollir informacions més detallades i completes. Tot i això els objectius principals que comparteixen els són pràcticament igual, sols que s'expressen en paraules sinònimes. És per això que s'obvia la taula:

- Generar processos de simbolització (a través dels diferents llenguatges artístics).
- Promoció de la resiliència.
- Oferir un espai segur i de benestar.
- Construcció de la memòria col·lectiva i la identitat.
- Representació i resignificació del sofriment (guerra, pèrdues de familiars, o de la llar, etc.)
- Expressió d'identitats culturals i territorials.
- Apoderament.
- Consolidació de la pau.
- Convivència i cooperació mutu entre persones de diferents orígens ètnics i religiosos.
- Reconciliació de la població.
- Estimulant de la creativitat i expressió artística personal, aproximació a la cultura.

Una observació ràpida al enumerar els objectius que tenen els projectes d'intervenció és que els paràmetres de la metodologia de la Mediació Artística apareix en tots els projectes. Una característica que no ve contemplada perquè sembla que es dona per suposat és l'acompanyament del/la medidora en el procés, però que és dona igualment, ja que és la tasca que realitzen els/les dinamitzadores dels projectes.

A més s'ha de destacar que tots els projectes treballen amb un grup de persones per a la recuperació d'un mateix trauma, característica per la qual és viable la seva intervenció i que és una de les bases claus de la Mediació Artística.

De qui neix la iniciativa de la creació del projecte:

Children of peace Project: digital art therapy	Neix d'un dibuixant que de manera no professional va decidir fer un projecte amb arts plàstiques.
Shropshire Music Foundation. Child Song Uganda	Fundació de música que feia projectes musical a escoles.
My neighbor is my brother	Està gestionant i finançat per el Fons Social Nacional, i col·laboren líders tradicionals i professors/es locals.
Theatre Al-Bugaa	Companyia de teatre compromesa a ajudar a construir ponts i resoldre conflictes.
Centre for Performing Arts	Centre d'Arts Escèniques que utilitza les arts per a la consolidació de la pau.
Project Amal ou Salam	Organització dedicada a capacitar als nens/es a reconstruir el seu país.
Music in me	Fundació benèfica dels Països Baixos que organitza projectes d'educació musical.
Peacelinks	Organització sense ànim de lucre no governamental, dirigida per joves de Serra Leona.
The Taste of Displacement	Sense informació
Coros chaminade	Projecte gestionat per l'església catòlica cristiana.

Analitzant les dades es pot observar una diferència particular i és que els projectes que és realitzen a Orient Mitjà, estan recolzats per associacions, fundacions o organitzacions més especialitzades o estructurades, i que possiblement són realitzats els projectes a partir de persones que no són originaris del país on fan la intervenció, com és el cas de Music in me desenvolupat a Líban, Síria i Irak. Mentre que els altres dos projectes no queda gaire clar per qui venen proposats o gestionats, en el cas de The taste of Displacement (Irak), no està especificat en el lloc web, i the Project Amal ou

Salam (Siria), és diu que és una organització que vol capacitar els nens/es a reconstruir el seu país.

Per el que fa als projectes desenvolupats a l'Àfrica i a Sri Lanka, venen donats per associacions que es dediquen a realitzar professionalment tasques artístiques sobre els llenguatges que treballaran en els seus projectes; centre d'arts escèniques (Sri Lanka, Sudan) o fundació musical (Uganda). Els propulsors/es del projecte són autòctons del país on realitzen el projecte.

Els dos projectes que més m'han sobtat pel que fa a la iniciativa, és el Peacelinks, ja que els mateixos joves de Sierra Leona són els encarregats de gestionar l'organització i promoure una continuació d'aquest. També el projecte My neighbor my brother m'ha fet especial il·lusió veure com dins d'un propi país destini una part del Fons Social Nacional, s'aposti per el desenvolupament de projectes que utilitzen la Mediació Artística com a metodologia d'intervenció en infància militaritzada.

Finalment, l'únic projecte gestionat per qualsevol institució religiosa i que no és de caire més laic a la teoria, és el projecte Coros Chaminade a Colòmbia, que està gestionat per l'església catòlica cristiana. Fet que ens evoca a la importància que té aquesta, actualment encara hi ha a Llatina Amèrica.

Quins llenguatges artístics utilitzen els següents projectes:

Dels 10 projectes trobats i analitzats, s'extrauen els següents resultats per el que fa als llenguatges artístics que proposa la Mediació Artística:

Destacar que la música és el llenguatge artístic més utilitzat en els projectes, utilitzant-se en 6 projectes, aquí cobra gran importància el projecte Music in me, que s'estén en tres països d'Orient Mitjà. D'aquests 6 projectes de musica tres només treballen amb aquesta (Coros Chamide, Music in me i Shropshire Music Foundation), mentre que els altres 3 (Centre for Performing Arts, Peacelinks i Project Amal ou Salam) alternen amb altres llenguatges artístics com la dansa que és dona als projectes de Sri Lanka i Sierra Leona, mentre que al projecte de Síria no, és pot pensar que en aquest país l'expressió corporal de les persones està més restringida, tant per a les dones que és veu com un acte sexual, com

per als homes, ja que la dansa són coses del “sexe femení”. I a banda de la música, el projecte Amal ou Salam incorpora les arts plàstiques, la fotografia i l’art culinari, sent l’únic projecte que treballa amb alimentació, i aquesta és bastant important com a metodologia dins del projecte.

El següent llenguatge artístic més utilitzat en els projectes és el teatre que és dona en 4 projectes, alguns d’ells només treballen el teatre com a metodologia base com el cas Theatre Al- Bugaa, mentre que els altres 3 projectes restants complementen el teatre amb altres llenguatges (My neighbor is my bother amb vídeo i teatre, Center for Performing Arts amb teatre, dansa i músic, Peacelinks amb arts plàstiques, teatre, dansa i música).

La dansa i les arts plàstiques són llenguatges utilitzats a tres projectes. Comunament els projectes de dansa van lligats als que treballen amb música, menys en Taste of Displacement que ho fa amb vídeo. Per el que fa a les arts plàstiques, en un dels projectes on sols és treballa aquest llenguatge és fa a través d’una tablet gegant, mentre que els altres dos són en formats tradicionals i és combinen amb altres llenguatges com la fotografia, la música i la cuina (Amal ou Salam) i en Peacelinks amb el teatre, la dansa i la música.

El vídeo i cine és utilitzat amb dos dels 10 projectes, tots dos els combinen amb altres llenguatges, com el teatre i la dansa. Llenguatges en els que hi ha moviment, imatge i paraula, característiques idònies per a utilitzar el vídeo.

La fotografia és el llenguatge menys utilitzat, suposant l’alt cos material com és el de càmeres de fotos, aquest projecte Amal ou Salam, incorpora també les arts plàstiques, la música i l’art culinari.

S’observa que cap dels projectes utilitza com a metodologia de treball el circ, el clown o l’escriptura, llenguatges que tenen un cost reduït però que potser necessita més especialització de per als Mediadors/es Artístics, ja que són llenguatges més oblidats o menys potenciats com és el cas del circ i el clown, llenguatges que actualment estan estereotipats per la societat.

En el cas de l’escriptura, potser es dona per entès que escriure és una cosa que tothom sap fer. Açò és caure en l’error, ja que gran part de la gent desconeix els recursos literaris existents.

	Arts plàstiques	Fotografia	Vídeo i cine	Teatre
Children of peace Project: digital art therapy	X			
Shropshire Music Foundation. Child Song Uganda				
My neighbor is my brother			X	X
Theatre Al-Bugaa				X
Centre for Performing Arts				X
Project Amal ou Salam	x	X		
Music in me				
Peacelinks	X			X
The Taste of Displacement			X	
Coros chaminade				

	Dansa	Música	Circ	Clown	Esriptura
Children of peace Project: digital art therapy					
Shropshire Music Foundation. Child Song Uganda		X			
My neighbor is my brother					
Theatre Al-Bugaa					
Centre for Performing Arts	X	X			
Project Amal ou Salam		X			
Music in me		X			
Peacelinks	X	X			
The Taste of Displacement	X				
Coros chaminade		X			

En segon lloc, s'analitzaran el tipus de conflictes existents a cada país:

PAIS	TIPUS DE CONFLICTE
AFGANISTAN	Conflicte internacional, grup terroristes
COLOMBIA	Narcotràfic
COSTA D'IVORI	Conflicte intern diferències polítiques
ERITREA	Conflicte amb el país veí
ETIÒPIA	Conflicte amb el país veí
FILIPINES	Conflicte intern per diversitat cultural
IRAK	Conflicte internacional, grups terroristes
LIBAN	Conflicte del país veí que s'estén
MALI	Conflicte intern, grups armats (guerrilles)
MYANMAR	Conflicte intern, grups armats (guerrilles)
NEPAL	Conflicte intern, grups armats (guerrilles)
NIGERIA	Conflicte intern, grups armats (guerrilles)
PAKISTAN	Conflicte internacional, grup terroristes
SIRIA	Conflicte intern, grups armats (guerrilles)
REPÚBLICA DEM. CONGO	Conflictes interns, grups armats (guerrilles), conflicte per recursos
SIERRA LEONA	Conflicte intern, grups armats (guerrilles)
SOMALIA	Conflicte intern, grups armats (guerrilles)

SRI LANKA	Conflicte intern, grups armats (guerrilles)
SUDÁN	Conflicte amb el país veí
SUDÁN DEL SUR	Conflicte amb el país veí
IEMEN	Conflicte intern, conflictes amb països veïns
UGANDA	Conflicte intern, grups armats (guerrilles)

Per a fer un anàlisi dels conflictes existents es classifiquen en quatre grans grups; en primer lloc, els més nombrosos, conflictes interns per qüestions de poder polític, i en aquests en tots existeixen grups armats o guerrilles, amb pensaments i voluntats diferents als que tenen els que dirigeixen els països, i que van en contra d'aquests, afectant de manera molt forta a la població civil.

Una altra classificació és la dels països que tenen conflictes amb els països veïns o que fan frontera amb el propi (Eritrea, Etiòpia, Sudan, Sudan del sud) o en el cas de Líban, que els conflictes sirians arriba fins a territori libanès.

Un altre grup són els conflictes internacionals on intervenen un conjunt de països com el cas de Afganistan, Irak i Pakistan, on existeixen conflictes en els que intervenen les tropes nord-americanes, amb aliances de països europeus.

Finalment, el cas particular de Colòmbia que és destaca el seu conflicte armat per el narcotràfic, ja que existeixen grups armats que responen a qüestions interessos econòmics.

A banda, dels anàlisi general dels conflictes i els projectes que utilitzen la Mediació Artística, s'han observat altres fenòmens. Com en els casos del països que fa uns anys estaven colonitzats per potències europees, quan s'han independitzat han patit fortes guerres i conflictes per qüestions de colors polítics i en molt de casos han estat, governades per governs totalitaris o dictadures. En molts d'aquests les potències colonitzadores han col·laborat en els conflictes, per protegir els seus interessos.

Cal destacar que com s'ha afegit al marc teòric, tots els països han ratificat la Convenció dels Drets del Infants, menys Somàlia i Estats Units, fet que comporta una responsabilitat de compliment de drets als països. Així i tot, segueixen donant-se la infància militaritzada en els Estats, és per això, que s'ha de donar èmfasi en l'existència d'un òrgan internacional que reguli i denunciï els fets, situacions o conflictes en que hi haja participació d'infants, a més de condemnar-la. És important que sigui un òrgan internacional i neutral que no vinga designat per els propis països per tal de donar una major eficiència.

Finalment, destacar les diferències en la participació en conflictes en funció de ser nen o nena. Les nenes majoritàriament, sofreixen violacions, són esclaves sexuals dels militars i combatents, o acaben sent dones dels soldats. En molts casos estan obligades a lluitar, fins i tot durant l'embaràs i poc abans de donar a llum. A més, de realitzar les tasques domèstiques com netejar o cuinar. En canvi, els nens per lo general venen reclutats per a combatre en els conflictes. En molts casos tant els nens/es venen violats, drogats, mutilats o fins i tot si no compleixen en la seva "funció/ tasca" els maten o els torturen.

5.5. Limitacions

Durant el procés d' investigació, s'han trobat alguns límits relacionats amb els objectius, ja que en primer lloc, d'alguns dels països costava trobar informació sobre la realitat de la infància militaritzada en els conflictes. A més, cap investigació compta amb xifres exactes sobre el nombre de persones que han estat víctimes d'aquesta militarització. Les dades són sempre una estimació.

Una de les altres limitacions alhora de realitzar la investigació és que les informacions sobre els conflictes no són tant nombroses depenent del país del que es tracti com és el cas de Iemen, ja que venen nombrades com guerres oblidades o de poc interès per als mitjans occidentals, i que no afecten a la temàtica de persones refugiades degut a la llunyania d'aquests. És més, les fonts bibliogràfiques analitzades tenen una visió occidentalitzada, i que potser repercuteix en les conclusions.

La manca de projectes que utilitzen la Mediació Artística com a metodologia d'intervenció, dona a pensar que hi ha molta feina que fer, a nivell de recuperació d'aquest sector de població afectada i la necessitat d'intervenció, per a la millora de persones, comunitats i societat, pensant en una visió futura.

6. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

A partir del anàlisi de dades, poden extraure algunes conclusions. En primer lloc, la manca d'informació i investigació sobre les dades i xifres de infants que participen en hostilitats. Poca informació sobre alguns conflictes armats i la importància que els donen, ja que en la meua opinió tots són igual d'importants alhora de ser estudiats o investigats.

La necessitat de visibilitat sobre la problemàtica existent actualment de la participació de nens i nenes en hostilitats. Alhora de fer la meua investigació m'he trobat amb comentaris sobre la consciència de l'existència, i a la vegada molt de desconexament, ja que en la nostra societat sembla que són conflictes molt llunyans a la nostra societat. No s'ha d'oblidar que són situacions on totes en podem veure.

Els projectes d'intervenció que utilitzen metodologies artístiques, cal destacar que no són gaire comuns en les intervencions per a la recuperació de les nens/es soldado. Per aquest motiu, vull fer èmfasi en els resultats que tenen aquests projectes d'intervenció de Mediació Artística sobre la recuperació, en termes de promoció de la resiliència, tractant els traumes mitjançant la simbolització i els processos inconscients als que ens reporta l'art, i l'apoderament personal i col·lectiu. Ja que la metodologia de la Mediació Artística permet treballar en grup, cosa que mitjançant altres metodologies no és possible, és més viable, en el cas dels nens i nenes soldat és una problemàtica que afecta a gran nombre de persones, dins d'un mateix territori, generant vincles i grups de reflexió i escolta.

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. (5 th. Ed). Arlington , VA: APA

Amnesty. (2005). *Costa de Marfil: dejen vivir a los niños en paz*. Recuperat el 24 de Maig de 2018: <https://www.amnesty.org/download/Documents/80000/afr310042005es.pdfos>.

Amnistia Internacional. (2018). *Siria 2017/2018*. Recuperat el 16 de Juny de 2018: <https://www.amnesty.org/es/countries/middle-east-and-north-africa/syria/report-syria/>

Amnistia Internacional. (2011). *Somàlia: nens i nenes víctimes de crims de guerra*. Recuperat el 16 de Juny de 2018: <http://www.amnistiacatalunya.org/paginas/noticias/noticias/articulo/somalia-nens-i-nenes-victimes-de-crims-de-guerra/>

Araya i Piazzì. *Etiòpia- Eritrea: guerra de pobres, guerra oblidada*. Observatori de conflictes, Argentina. Recuperat el 3 de Juny de 2018 de <https://www.nodo50.org/africa/etiopia.htm>

Art therapy. (2018). *Children of Peace Project: Digital Art therapy in Uganda, Africa*. Recuperat el 17 de Juny de 2018 de <http://www.arttherapyblog.com/digital/art-therapy-in-uganda-africa/#.WyaLolUzbDd>

Baca, E. Cabanas, M.L. (2003). *Las víctimas de la violència: estudiós psicopatològicos*. Madrid: Triacastela.

- Basoglu, M. Paker, M. Ozmen, E. Tasdemir, O. Sahin, D. (1994). *Factors related to long- term traumàtic stress responses in survivors of torture in Turkey*. Jama: 272: 357-363.
- Becker, J. (2008). *Los niños- soldado*. Recuperat el 24 de Maig de 2018 de Política exterior: <https://www.politicaexterior.com/articulos/politica-exterior/los-ninos-soldado/>
- Bon Dia. (2016). *Nens Soldats*. Recuperat el 21 de Maig de 2018 de <https://www.bondia.ad/opinio/nens-soldat>
- Boothby, N. (1989). *Living in the war zone*. Committee for Refugees, World Refugee Survey in Review, pp. 40-41.
- Cohn, I. Goodwin-Gill, G. (1997). *Los ninos soldado; un estudio para el Instituto Henry Dunant, Ginebra*. Madrid: Fundamentos.
- CongoR .D. visible. (2008). *El origen del conflicte de RDC*. Recuperat el 27 de Juny de 2018 de <http://www.congordvisible.org/causas.php>
- CRIN. (1990). *Carta africana de los derechos y el bienestar del niño*. Recuperado el 10 de Febrer de 2018 de Comisión africana sobre los Derechos Humanos y de los Pueblos: <https://www.crin.org/es/biblioteca/publicaciones/comite-africano-de-los-derechos-y-bienestar-del-nino>
- Cyrulnik, B. (2009). *Vencer el trauma por el arte*. Cuadernos de Pedagogia (393), 42-47.
- D.A. Winter, R. Brown, S. Goins, C. Mason. (2016). *Trauma, Survival and Resilience in War Zones. The psychological impact of war in Sierra Leone and beyond*. Routledge, New York.

Eldiario.es. (2017). *Se duplica el número de niños soldado reclutados en el Norte de África y Oriente Medio*. Recuperat el 4 de Juny de 2018 de https://www.eldiario.es/theguardian/duplica-reclutados-Africa-Orient-Medio_0_686282085.html

El espanyol. (2018). *Las niñas secuestradas por Boko Haram: “ No vamos a volver a casa”*. Recuperat el 15 de Juny de 2018 de https://www.elespanol.com/mundo/20180115/ninas-secuestradas-boko-haram-no-vamos-volver/277473281_0.html

El Periódico. (2012). *L'exèrcit siria utilitza nens com a escuts humans*. Recuperat el 16 de Juny de 2018: <https://www.elperiodico.cat/ca/internacional/20120612/exercit-siria-utilitza-nens-escuts-humans-1910525>

Enciclopèdia.cat. (2015). *Nigèria*. Recuperat el 26 de Juny de 2018 de <https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0046071.xml>

Escola de cultura de pau. (2015). *Radiografia del conflicte de Mali*. Recuperat el 5 de Juny de 2018 de http://escolapau.uab.cat/index.php?option=com_content&view=article&id=829:radiografia-del-conflicto-de-mali&catid=103:unidad-de-analisis-2015&Itemid=58&lang=ca

Escola de cultura de pau. (2015). *Congo, RD (Este)*. Recuperat el 27 de Juny de 2018 de <http://escolapau.uab.es/conflictosypaz/ficha.php?idfichasubzona=77¶midoma=0>

Escola de cultura de pau. (2008). *Escenarios de paz y de guerra en el Norte de Uganda*.

Recuperat el 27 de Juny de 2018 de <http://escolapau.uab.cat/img/qcp/uganda.pdf>

Europapress. (2016). *Afganistán se compromete a acabar con el reclutamiento de los niños soldado*. Recuperado el 20 de Abril de 2018, de

<http://www.europapress.es/internacional/noticia-afganistan-compromete-acabar-reclutamiento-ninos-soldados-20160220004043.html>

Fisas, V. (1998). *Cultura de paz y gestión de conflictos*. Barcelona: Icaria.

Forés, A. Grané, J. (2008). *La resiliència. Crecer desde la adversidad*. Barcelona: Plataforma.

Fundació Solidaritat UB. *El conflicte de Filipines*. Recuperat el 4 de Juny de 2018 de

<http://www.solidaritat.ub.edu/observatori/esp/dossiers/filipinas/filipinas.htm>

Garalzabal, C. Vázquez, N. (1994). *El dolor invisible*. Madrid: TALASA.

Geopolitico. (2017). *Todo sobre Al Qaeda: historia, objetivos y organización*. Recuperat el 2 de Juny de 2018 de <https://geopolitico.es/todo-sobre-al-qaeda-historia-objetivos-y-organizacion/>

Huffpost. (2018). *Breve historia de Sendero Luminoso*. Recuperat el 29 de Maig de 2018, de https://www.huffingtonpost.es/jeronimo-rios-sierra/breve-historia-de-sendero-luminoso_a_23360886/

Human Rights Watch. (2005). *Colombia: grupos armados envían niños a la guerra*.

Recuperat el 21 de Maig de 2018, de <https://www.hrw.org/es/news/2005/02/21/colombia-grupos-armados-envian-ninos-la-guerra>

Humanium. (2010). *Niños de costa de Marfil*. Recuperat el 24 de Maig de 2018 de <https://www.humanium.org/es/costa-de-marfil/>

Ibraaz. (2016). *The taste of displacement*. Recuperat el 17 de Juny de 2018 de <https://www.ibraaz.org/projects/141/>

Institut Europeu de la Mediterrània. (2018). *La guerra del Iemen: el conflicte oblidat*. Recuperat el 27 de Juny de 2018 de <http://www.iemed.org/actualitat/noticies/la-guerra-del-iemen-el-conflicte-oblidat>

L.J. Acosta, H. Murphy. (2018). *Una paz quebrantada*. Recuperat el 23 de Maig de 2018 de Reuters: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/colombia-peace-es/>

La paz se toma la palabra. (2017). *Todas las formas de arte son un factor de resiliencia; Boris Cyrulnik*. Recuperat el 25 de Juny de 2018 de <http://proyectos.banrepcultural.org/proyecto-paz/blog/todas-formas-arte-factor-resiliencia-boris-cyrulnik>

Moreno, A. (2016). *La Mediación Artística: arte para la transformación social, la inclusión social y el desarrollo comunitario*. Barcelona: Octaedro.

Music in me. *Together we can give music to the children of Middle East*. Recuperat el 17 de Juny de 2018 de <http://www.musicinme.net/index.php?page=1&lan=1>

Observatori Solidaritat UB. (2013). *Història del conflicte. International Crisis Group*. Recuperat el 16 de Juny de 2018: http://antiga.observatori.org/mostrar.php?id=74&files_id=193&tipus=files&lng=catal#conflicte

Peacelinks. (2006). *About peacelinks*. Recuerat el 17 de Juny de 2018 de <http://peacelinks.blogspot.com/>

Peace insight. (2016). *Centre for Performing Arts (CPA)*. Recuperat el 17 de Juny de 2018 de <https://www.peaceinsight.org/conflicts/sri-lanka/peacebuilding-organisations/cpa/>

Project Amal ou Salam. (2018). *Empowering the future of Syria*. Recuperat el 17 de Juny de 2018 de <http://projectamalousalam.org/about/who-we-are/>

Rodríguez, G. Gil, J. Garcia Jiménez, E. (1996). *Metodología de la investigación cualitativa*. Granada: Aljibe.

Saura, J. (2006). *Sèrie conflictes oblidats: Nepal*. Recuperat el 12 de Març de 2018, de Institut de Drets Humans de Catalunya, <https://www.idhc.org/arxiu/recerca/Nepal.pdf>

Save the children. (2015). *En 18 países se sigue reclutando a menores soldado*. Recuperado el 03 de Març de 2018, de Naciones Unidas: <https://www.savethechildren.es/actualidad/en-18-paises-se-sigue-reclutando-menores-soldado>

Search for common ground.(2018). *My neighbor is mybrother- helping communities to embrace peace in Tanganyika*. Recuperat el 17 de Juny de 2018: <https://www.sfcg.org/my-neighbor-my-brother-drc/>

Shropshire music fondation. (2018). *Musicians for peace*. Recuperat el 17 de Juny de 2018 de <http://www.shropshirefoundation.org/our-impact/programs-and-services/uganda>

Silove, D. (1999). *The psychosocial effects of torture, mass human rights violations and refugee trauma: towards an integrated conceptual framework*. J Nerv Ment Dis, 187: 200- 207.

SOS Children's villages. (2011). *Ali Mahdi Brings Peace Through Theatre to Sudan's Children*. Recuperat el 17 de Juny de 2018 de <https://www.sos-usa.org/newsroom/ali-mahdi-peace-through-theatre-to-sudan-e2-80-99s>

Strauss, A. Corbin, J. (1998). *Bases de la investigación cualitativa. Técnicas y procedimientos para desarrollar la teoría fundamentada*. Colombia: Sage Publications, Inc.

Teinteresa. (2015). *El mapa de la verguenza de los niños soldado en el mundo*. Recuperat el 4 de Juny de 2018 de http://www.teinteresa.es/mundo/mapa-verguenza-ninos-soldado-mundo_0_1302470590.html

Thonnyen, J.J. (2012). *El Conflicto Armado de Costa de Marfil: el Proceso de Paz (2002-2008) y la aplicación del Derecho Internacional Humanitario* (Tesi Doctoral). Recuperat de <http://espacio.uned.es/fez/eserv.php?pid=tesisuned:IUGMJthonnyen&dsID=Documento.pdf>

UNICEF. (1989). *Convenció sobre els Drets dels Nens/es de les Nacions Unides*. Recuperat el 17 de Gener de 2018, de el Síndic: http://www.sindic.cat/site/files/125/convencio_Drets%20infants_cat.pdf

UNICEF. (2015). *Convención sobre los Derechos del Niño*. Recuperat el 4 de Abril de 2018 de https://www.unicef.org/spanish/crc/index_30229.html

Viquipèdia. (2018). *Guerra d'Afganistán (2001- 2014)*. Recuperat el 2 de Juny de 2018 de [https://es.wikipedia.org/wiki/Guerra_de_Afganist%C3%A1n_\(2001-2014\)](https://es.wikipedia.org/wiki/Guerra_de_Afganist%C3%A1n_(2001-2014))

White, M. (2006). *Working with people who are suffering the consequences of múltiple trauma: A narrative perspective*. In D. Denborough (Ed.), *Trauma: Narrative responses to traumàtic experience* (pp. 25- 85). Adelaide: Dulwich Centre Publications.

Wikipedia. (2017). *Conflicto armado en Birmania*. Recuperat el 2 de Juny de 2018 de https://es.wikipedia.org/wiki/Conflicto_armado_en_Birmania

Wikipedia. (2018). *Conflicto en Kachin*. Recuperat el 2 de Juny de 2018 de https://es.wikipedia.org/wiki/Conflicto_en_Kachin

Xarxanet.org. (2013). *Almenys 17 països recluten menors soldats*. Recuperat el 4 de Juny de 2018 de <http://xarxanet.org/internacional/noticies/almenys-17-paisos-recluten-menors-soldats>